T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

FİNANS ENSTİTÜSÜ

FİNANS ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI BANKACILIK VE FİNANS

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE KARLILIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Yüksek Lisans Tezi

BÜŞRA KIRKİÇ

100014511

İstanbul, 2018

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

FİNANS ENSTİTÜSÜ

FİNANS ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI BANKACILIK VE FİNANS

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE KARLILIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Yüksek Lisans Tezi

BÜŞRA KIRKİÇ

100014511

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hicabi ERSOY

İstanbul, 2018

T.C. İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
.....Finans..... ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

.....Uluslararası Bankacılık ve Finans.....

Yüksek Lisans programı öğrencisi.....Büşra KIRKIK.....'.....

.....TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE KARLILIĞI.....

.....ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....başlıklı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulu ...11.06.18...tarih ve ....74-14.....sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/~~oyçokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	UNVANI, ADI SOYADI	İMZA
TEZ DANIŞMANI	: Dr.Öğr.Üyesi Hicabi ERSOY	
JÜRİ ÜYESİ	: Dr.Öğr.Üyesi Elif GÜNEREN GENÇ	
JÜRİ ÜYESİ	: Dr.Öğr.Üyesi Bülent GÜNEŞLER	

(*) Yüksek lisans tez savunma jürileri en az biri kurum dışından olmak üzere danışman dahil en az üç öğretim üyesinden oluşur. Jürinin üç kişiden oluşması durumunda eş danışman jüri üyesi olamaz. Eş tez danışmanının jüri üyesi olması durumunda asıl jüri beş üyeden oluşur.

ÖZET

Bankalar kâr etme amacı doğrultusunda faaliyetlerine devam eden kuruluşlardır. Bankaların finansal açıdan sağlıklı bir yapıya sahip olması için istikrarlı bir şekilde kâr elde edebilmesi gereklidir. Çalışmanın amacı, Türk bankacılık sisteminde yer alan bankaların karlılığına etki eden değişkenlerin ne düzeyde etkili olduğunu araştırılmasıdır. Çalışma, betimsel tarama yöntemi ile hazırlanmıştır. Araştırmanın betimsel anlatımlarını desteklemek için 2006-2016 dönemine ait bankacılık verilerine dayanılarak istatiksel analiz yapılmıştır. Çalışmada sabit etkili panel veri modeli kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı, faiz gelirlerinin toplam aktiflere oranı ve ekonomik büyüme karlılığı pozitif etkilerken, faiz giderlerinin toplam aktiflere oranı, diğer faaliyet giderlerinin toplam aktiflere oranı ve sermaye yeterlilik oranı değişkenlerinin karlılığı negatif yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Banka, , karlılık, karlılık analizi

ABSTRACT

Banks are organizations that aim to profit and continue their activities for this purpose. In order for banks to have a healthy structure, it is necessary to be able to make a steady profit. The aim of the study is to determine to what extent the variables affecting the profitability of the banks in the Turkish banking system are effective. The study was prepared by descriptive scanning method. Statistical analysis was conducted based on the banking data for the period 2006-2016 to support the descriptive narrative of the study. A fixed effect panel data model was used in the study. As a result of the analysis, the profitability of banks, interest income, non-interest income and economic growth affect positively,capital adequacy rate, other operating expenses and interest expense affect negatively.

Keywords: profitability, profitability analysis, profitability of banks

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET ..... **ii**

İÇİNDEKİLER ..... **iii**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **v**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **vi**

KISALTMALAR ..... **vii**

GİRİŞ **8**

1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ **10**

1.1. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi 12

1.2. Bankacılık Sisteminin Ekonomik İşlevi ve Önemi 21

1.3. Türk Bankacılık Sisteminin Yapısı 24

1.3.1. Türk Bankalarının Mülkiyet Yapısı 24

1.3.2. Türk Bankalarının Aktif-Pasif Yapısı 27

1.3.3. Türk Bankalarının Karlılık Analizi 32

1.3.4. Finansal Sağlamlık Göstergeleri 35

1.3.5. Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma 38

2. BANKA KARLILIĞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN KARLILIĞI **40**

2.1. Ekonomik Büyüme 44

2.2. Kişi Başına Milli Gelir 45

2.3. Yurt İçi Tasarruf Düzeyi 47

2.4. Yabancı Sermaye Girişi 50

2.5. Enflasyon 52

2.6. Merkez Bankası'nın Gecelik Borç Verme Faiz Oranı 54

2.7. Sanayi Üretim Endeksi 55

2.8. Finansal Krizler 55

2.9. Teknolojik Gelişme 57

2.10. Nüfus 58

3. ARAŞTIRMA YÖNTEM – ARAÇ – GEREÇ BİLGİLERİ 60

3.1. Araştırmanın Amacı 60

3.2. Araştırmanın Yöntemi 60

3.3. Araştırmanın Veri Seti 60

3.4. Araştırmanın Hipotezleri 62

4.UYGULAMA: BANKACILIK SİSTEMİNDE KARLILIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ARAŞTIRILMASI 64

4.1. Panel Veri Analizi 70

5. SONUÇ 79

KAYNAKÇA 81

TABLOLAR LİSTESİ

		Sayfa No.
Tablo 1.	Türkiye'de Faaliyet Gösteren Bankaların Şube ve Çalışan Sayıları	26
Tablo 2.	Bankaların Bilanço Dağılımı (%)	28
Tablo 3.	Bankaların Grup ve Sektör Payları (%) (31.12.2016 İtibariyle)	29
Tablo 4.	Türk Bankacılık Sektörünün Sağlamlık Göstergeleri	37
Tablo 5.	Türk Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma (%)	39
Tablo 6.	Banka Kârlılığını Etkileyen İçsel ve Dışsal Değişkenler	42
Tablo 7.	Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (1998-2017)	46
Tablo 8.	Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaye Yatırımlarının GSYİH İçindeki Payı	49
Tablo 9.	Tasarruf ve Yatırımların GSYİH Oranları	50
Tablo 10.	2010-2017 Döneminde Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri (Milyon Dolar)	51
Tablo 11.	2001-2017 Arası Yıllık Enflasyon Oranları	53
Tablo 12.	TCMB Faiz Oranları (%)	54
Tablo 13.	Sanayi Üretim Endeksi	55
Tablo 14.	Özet İstatistikler	66
Tablo 15.	Panel Veri Modeli Sonuçları	70
Tablo 16.	Panel Veri Modeli İkinci Tahmin Sonuçları	76
Tablo 17.	Nihai Model Panel Veri Modeli Sonuçları	77

ŞEKİLLER LİSTESİ

		Sayfa No.
Şekil 1.	Finansal Sistem ve Unsurları	11
Şekil 2.	Toplam Yurt İçi Tasarruf Oranı (Yüzde)	48

KISALTMALAR

GSMH	:Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
NIM	: Net Faiz Marjı/ Net Interest Margin
ROA	: Aktif Karlılığı/ Return Of Assets
ROE	: Öz kaynak Karlılığı/ Return Of Equity
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMSF	:Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Finansal sistem, bir ekonomide fonları arz edenler ile fon talep edenler arasında doğrudan ya da dolaylı yollardan fon transferinin gerçekleştiği sistemdir. Finansal sistemin unsurları, fon arz ve talep edenler, finansal araç ve kurumlar ile yasal ve kurumsal düzenlemelerden oluşmaktadır.

Finansal araçlar, finansal piyasalarda doğrudan ya da finansal aracılar yoluyla gerçekleştirilebilir. Finansal sistemin gelişmişlik düzeyine, ülkenin kültürel, politik ve tarihi özelliklerine göre farklılık gösterse de fonların fon fazlası olan kesimlerden fon açığı olan kesimlere doğru akışı genellikle finansal aracılarla gerçekleştirilmektedir.

Ülkemizde bankacılık sektörü, finansal sistemin büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Genel anlamda finans sektöründeki gelişmeler ülkemizdeki ekonominin gelişimini de etkilemekte ve ekonomik gelişmeler ise bankacılık sektörünü etkilemektedir.

Finansal sistem içerisindeki önemi giderek artan bankalar, hane halkının, işletmelerin ve devletlerin fon fazlası olan tasarruflarını toplayarak finansman ihtiyacı olan ekonomik birimlere sunmaktadır. Fon akışına aracılık ederek piyasaların etkinliğini artıran bankalar ayrıca ekonomik gelişmeye de katkı sağlamaktadır. Bankalar, birçok ülkede olduğu gibi para piyasasının temel aracı kuruluşudur. Bankalar içerisinde ise ticaret bankaları çok büyük bir paya sahiptir. Birçok işlevi yerine getiren ticaret bankaları, tasarruf fazlası olan ekonomik birimlerin bu fonlarını toplayarak, topladıkları fonları ihtiyacı olan birimlere kredi veren aracı kurumlardır. Ticaret bankalarının fon transferine aracılık işlevi dışında çok önemli diğer bir işlevi de kaydi para yaratmalarıdır.

Ticaret bankaları, kâr amaçlı kuruluşlardır. Bu nedenle bankaların, istenilen bir yapıya kavuşması için düzenli olarak kâr etmeleri gerekmektedir. Diğer kar amaçlı kuruluşlarda olduğu gibi bankaların kârlılık performansı, kurumsal ve idari başarının en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bankaların faaliyetlerine devam edebilmesi için kâr etmesi ve öz kaynaklarını arttırması gerekmektedir.

Ulusal ve uluslararası alanda ticari bankaların karlılığını etkileyen faktörlere ilişkin çok sayıda akademik çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmaların birçoğunda karlılığı ifade etmek için öz kaynak karlılığı, özellikle aktif karlılığı ve net faiz marjı kullanılmıştır. Bahsedilen çalışmalarda karlılığı etkilemesi beklenen faktörler; içsel faktörler ve dışsal faktörler olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın amacı, Türk bankacılık sistemindeki bankaların karlılığına etki eden değişkenlerin ne düzeyde etkili olduğunun araştırılmasıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde Türk bankacılık sistemi ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Bu bölümde bankacılığın dünyada ve ülkemizde tarihsel gelişimi ile birlikte, bankacılık sisteminin ekonomik işlevi ve önemine yer verilmiştir. Ayrıca bu bölümde Türk bankacılık sisteminin yapısı kapsamında mülkiyet ve aktif-pasif yapısı ile birlikte Türk bankalarının karlılık analizi, sağlamlık göstergeleri ve yoğunlaşma bilgilerine ilişkin açıklamalar yer almıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise banka karlığını etkileyen faktörler ve Türk bankacılık sisteminin karlılığı ele alınmıştır. Banka karlılığını etkileyen içsel ve dışsal faktörlerin yer aldığı bu bölümde, karlığını etkileyen ekonomik büyüme, kişi başına milli gelir, yurtiçi tasarruf düzeyi, yabancı sermaye girişi, enflasyon, faiz oranı, sanayi üretim endeksi, finansal krizler, teknolojik gelişme ve nüfus gibi dışsal faktörler detaylı olarak açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın amacı, yöntemi, hipotezi ve veri setleri ele alınmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise bankaların karlılık analizi yapılmış olup, betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada Türk bankacılığında banka karlarını etkileyen değişkenler ve bu değişkenlerin etkisi betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın betimsel anlatımlarını desteklemek için 2006-2016 dönemine ait bankacılık verilerine dayanılarak sabit etkili panel veri modeli kullanılmıştır.

1. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ

Ekonomide elinde fon fazlası bulunan kesimle birlikte, ihtiyaçlarını karşılamak için dışarıdan fon toplamak isteyen kesimler bulunmaktadır. Ekonomide, fon fazlası olanlarla fon ihtiyacı olanları karşılaştıran çeşitli aracı kurum ve kuruluşların olduğu, fon arz edenlerle fon talep edenlerin karşılaştığı piyasalara finansal piyasa denir. Finansal piyasalarda çok sayıda aracı kuruluş vardır.[1]

Bir ekonomide, fonların arz edenlerle talep edenler arasında doğrudan ya da dolaylı yollardan fon transferinin gerçekleştiği sisteme finansal sistem adı verilir. Başka bir ifade ile finansal sistem, fon sahiplerinden fon ihtiyacı olanlara doğru bir aktarım mekanizması görevi üstlenmektedir. Ancak, aktarım sürecinde herhangi bir sorunla karşılaşılmaması için, düzgün işleyen bir finansal sisteme ihtiyaç vardır. Finansal sistemin katılımcıları, ödünç veren birimler olarak tanımlanan fon fazlası olan tasarruf sahipleri ve fon açığı olan fon talep eden birimlerdir. Tasarruf sahipleri, gelirleri harcamalarını aşan yurtiçinden ve yurt dışından bireyler, firmalar ve devletten oluşur. Fon talep eden birimler ise, tüketim harcamalarını finanse etmek isteyen bireyler, yatırım harcamalarını finanse etmek isteyen firmalar, kamu harcamalarını finanse etmek isteyen devletler ve yabancı yatırımcılardan oluşmaktadır.[2]

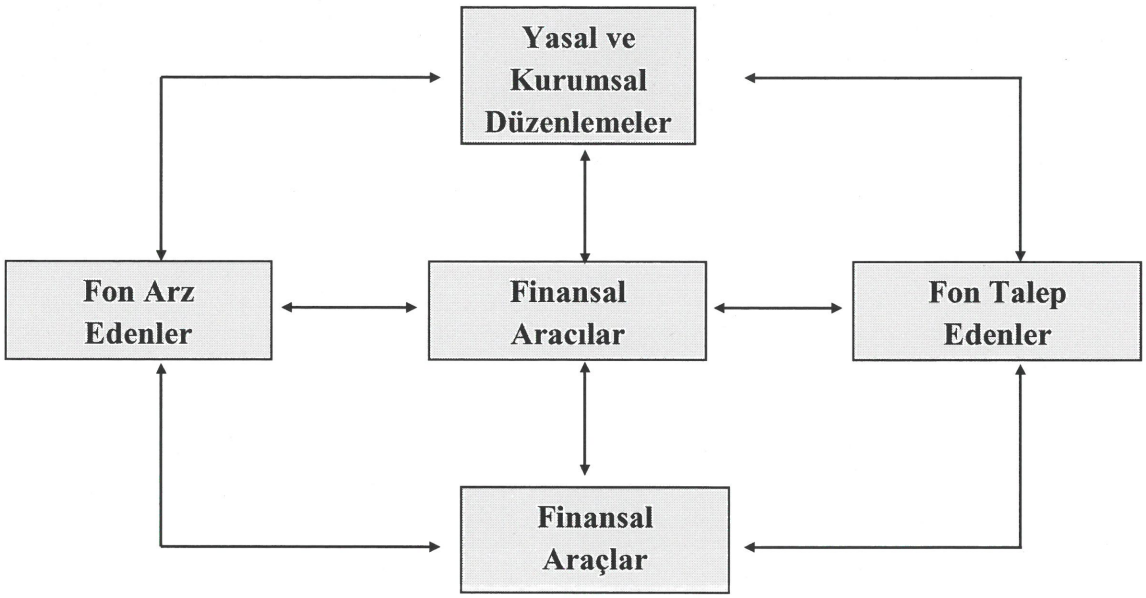
Finansal sistem, bir ülkedeki fon arz ve talep edenler, finansal araç ve kurumlar, yasal ve kurumsal düzenlemeler gibi unsurlardan oluşmaktadır. Aşağıdaki şekilde bir finansal sistemin yapısı verilmiştir. Şekil 1'de de görüldüğü gibi finansal sistemde aralarında karşılıklı ilişki bulunan ve birbirini etkileyen unsurlar bulunmaktadır.

---

[1] Tuğrul Kandemir, Hilal Karataş, "Ticari Bankaların Finansal Performanslarının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile İncelenmesi: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankalar Üzerine Bir Uygulama (2004-2014)", **İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 7, 2016, s. 1767.

[2] Ekrem Erdem (Ed.), **Bankalarda Kredi Yönetimi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2531, Eskişehir, 2012, s. 4.

Finansal sistem açısından bu unsurlar, sistemin temel unsurları olarak kabul edilmektedir.[3]

Şekil 1. Finansal Sistem ve Unsurları

Kaynak: Sevgi Gerek (Ed.), **Para Teorisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2635, Eskişehir, 2012, s. 5.

Finansal piyasalarda finansal araçların değişimi yani alım satımı, doğrudan veya finansal aracılarla gerçekleştirilir. Finansal sistemde fonların fon fazlası olanlardan fon açığı olanlara doğru el değiştirmesi genellikle finansal aracı kurumlarla gerçekleştirilmektedir. Finansal aracı kurumlar ve bu kurumların işlevleri ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, kültürel, politik ve tarihi özelliklerine göre farklılık göstermektedir.[4]

Para piyasasında banka dışı finansal kuruluşlarda finansal kiralama şirketleri, faktöring şirketleri, forfaiting şirketleri ve sigorta şirketleri gibi kuruluşlar da faaliyet gösterseler de ticari bankalar, para piyasasının temel aracı kuruluşudur. Ticaret bankaları, fon fazlası olan birimlerin tasarruflarını toplayan ve bu fonları ihtiyacı olan birimlere kredi veren aracı kurumlardır. Ticaret bankalarının ekonomide fon transferine aracılık etme işlevi ile birlikte çok önemli diğer bir işlevi de kaydi para oluşturmalarıdır. Kaydi para bankaya yatırılan fon fazlası mevduatın merkez bankası

---

[3] Sevgi Gerek (Ed.), **Para Teorisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2635, Eskişehir, 2012, s. 5.

[4] Güven Sevil, Mehmet Başar (Ed.), **Para Teorisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2577, Eskişehir, 2012, s. 41.

tarafından belirlenen zorunlu karşılık tutarı düşüldükten sonra yeniden kredi olarak verilmesiyle oluşmaktadır.[5]

Ticari bankalara ilişkin ayrıntılı açıklama çalışmanın izleyen kısımlarında yer almaktadır.

1.1. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Finansal sistemde fonların aktarımı tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de finansal kurumlarla gerçekleştirilmektedir. Türkiye'de finansal sistemde, fon fazlası olan ekonomik birimlerin mevduatları genellikle ticari bankalar (mevduat bankaları) aracılığıyla toplanmaktadır.[6] Ticari bankalar, genelde mevduat olarak ya da diğer farklı yollarla tasarruf sahiplerinden aldıkları fonları kendi hesaplarına iskonto, ödünç verme ve diğer mali işlemlerde kullanmayı temel ve sürekli uğraş haline getiren kurumlardır. Temel işlevleri dikkate alındığında ticari bankalar, ekonomideki fon fazlası olan ve kullanma eğiliminde olmayan gerçek ve tüzel kişilerle fona ihtiyaç duyan gerçek ve tüzel kişiler arasındaki para arz ve talebinin büyük bir kısmının karşı karşıya geldiği kurumlardır.[7]

Mevduat bankalarının esas faaliyet konusu, mevduat toplama ve toplanan bu mevduatları kredi olarak kullandırmaktır. Bu nedenle mevduatın toplanması ve kullandırılmasını ifade eden bankacılığın tarihsel gelişimiyle paranın tarihsel gelişimi arasında yakın bir ilişki vardır.[8]

Farklı ülkelerde bazı değişikliklerle adlandırılan "banka" kelimesinin İtalyanca "banco"dan geldiği ve daha sonra da bu kelimenin "banka" olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. "Banco" kelimesinin İtalyanca anlamı "masa, sıra, tezgah"tır.

---

5 Muharrem Afşar, Bengül Gülümser Arslan (Ed.), **Para Politikası**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2938, Eskişehir, 2013, s. 6.

6 Nilgün Cağlarırmak Uslu, Bilge Kağan Özdemir (Ed.), **Para ve Banka**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2667, Eskişehir, 2012, s. 14.

7 Vedat Akgiray, Fatih Temizel (Ed.),**Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2511, Eskişehir, 2012, s. 163.

8 Aydın Karapınar (Ed.), **Bankaların Yönetimi ve Denetimi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2746, Eskişehir, 2013, s. 3.

Bankacılık işlemlerini pazarlara koydukları bir masa (banco) üzerinde yapan ve ilk bankerler olarak da bilinen kişiler Lombardiyalı Yahudiler'di. Bu ilk bankerlerden bazıları verdikleri sözleri yerine getirmeyip iflas ettiğinde halk bu bankerlerin "banço"sunu parçalardı. Bu nedenden dolayı da Batı dillerinde iflas eden kişilere "banço"den gelen "bankrupt" denilmektedir.[9]

Tarihteki ilk bankacılık hizmetleri Babil ve Sümer Medeniyetleri'ne kadar uzanmaktadır. Bahsedilen dönemlerde bankacılık hizmetleri dini yapıların etrafında ve rahipler aracılığıyla başlamıştır.[10] Bilinen ilk bankanın kuruluşu, Sümerlerin Oruk Sitesi etrafında gelişen ilk uygarlıklar tarafından M.Ö. 3500'lü yıllarda "maket" adıyla kurulan dinsel merkezlere dayanmaktadır. Bahsedilen bu "maket"lerin rahipleri, hasat zamanında ödenmek üzere, tohum ve benzeri ihtiyaçların karşılanması için çiftçilere ilk başlarda ayni, daha sonraları ise nakdi kredi vermeye başlamışlardır.[11] "Maketler"in rahipleri, daha sonra ödenmek şartıyla hammadde, araç-gereç alımı için çiftçilere ilk borç verenler olmuşlardır. Milattan Önce 2000'li yıllarda ünlü Hammurabi Kanunları'nda bankacılığa ilişkin birçok kurala yer verilmiştir. Eski Mısır, Yunan ve Roma'da benzer şekilde banka işlemlerini yerine getiren kurumların varlığı bilinmektedir. Bankacılık işlemlerini Babil ve Fenike'den öğrenen Eski Yunan'da kredi işlemleri "maket" sistemi ile birlikte "Trapezitai" adı verilen bankerler tarafından yerine getirilmiştir.[12]

Bugünkü anlamda bir banka olduğu kabul edilmemekle birlikte tarihte ilk banka 1157 yılında Venedik'te kurulmuştur. Bahsedilen bu banka, devletin savaş giderlerini karşılamak için gerekli borçlanmaları halktan toplayan resmi sandık niteliğindedir. 15. yüzyılda Avrupa'da bugünkü anlamdaki ilk bankalar kurulmaya başlanmıştır.[13]

Modern anlamda bankacılık anlayışı, 1609 yılında Amsterdam Bankası'nın kurulmasıyla başlamıştır. Amsterdam Bankası sabit değer ve nitelikte hesap parası

---

9 Mustafa Yurttadur, Kemalettin Bulut, "Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Finansal Yapısı ve Bu Yapının Müşteri Tercihine Etkisi", **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, Kış 2015,s. 166.

10 Metin Toprak, Metin Coşkun (Ed.),**Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2478, Eskişehir, 2012, s. 53.

11 Önder Öz kazanç (Ed.), **Para ve Banka**, Anadolu Üniversitesi AÖF Yay., Eskişehir, 1997, s. 46.

12 Metin Toprak, Metin Coşkun (Ed.),**Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2478, Eskişehir, 2012, s. 53.

13 Levent Başak, **Türkiye'de Yabancı Bankaların Vergilendirilmesi**, Türkiye Bankalar Birliği Yayın No: 261, İstanbul, 2008, s. 21.

olarak "banka florini" üretmiştir. 1619'da kurulan Hamburg Bankası, bankaya getirilen altın külçe ve eşyaya karşılık "Marc Banco" üzerinden sabit kıymetli bir hesap açarak bankacılık işlemlerini yürütmüştür. Benzer dönemlerde Venedik Bankası çek ve banknot kullanımını sağlayan "Contadi di Banka" sistemini geliştirmiştir.[14]

12. ve 14. yüzyıllar arasında Avrupa'da kurulan panayırlar ve fuarlar bugünkü anlamdaki bankacılık sisteminin temellerini atılmasına önemli katkı sağlamıştır. İngiltere 1694 yılında Merkez Bankası'nın kurulması ile başlayan merkez bankacılığı ve 1913'te Amerikan Merkez Bankası'nın kurulmasıyla günümüzdeki modern bankacılığının temellerinin atıldığı söylenebilir.[15]

Bankacılığın tarihsel gelişimi ile ilgili temel noktalar şu şekilde özetlenebilir:[16]

- MÖ.3500: Babil ve Sümer'de rahiplerin ibadethanelerde borç verdiğine ilişkin bankacılık belgelerinin varlığı bilinmektedir.
- MÖ. 2000: İlk bankacılık yasalarını Eshunnanca Krallığı düzenlemiş ve faiz oranını yüzde 20 olarak belirlemiştir. Hammurabi Kanunları, mevduat toplama, kredi verme, komisyon işlemlerini hüküm altına almış, kredi sözleşmeleri kil tabletlere iki nüsha olarak yazılmıştır.
- MÖ. 1000: Yunanlılar, Romalılar ve Mısırlılar İlk ve Orta Çağ'da bankacılığı geliştirmiş, eski Mısır'da faiz oranları sınırlanırken eski Yunan'da bankacılık faaliyetlerinin denetimlerine başlanmıştır.
- 1609: İlk modern banka olarak bilinen "Amsterdam Bankası" kurulmuştur.
- 1637: Venedik Bankası'nın kurulmasıyla çek ve banknot kullanımına başlanmıştır.
- 1640: İngiltere Kralı tarafından tacirlerin altınına el konulmasından sonra altınlar, "goldsmith" adı verilen tacirlere sertifika karşılığında verilmeye başlanmıştır.
- 1694: İlk merkez bankası olan İngiltere Merkez Bankası kurulmuştur.

---

[14] Akgiray, Temizel, **a.g.e.**, s. 169.

[15] Gökhan Sümer, "Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü ile Karşılaştırılması", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 2, 2016, s. 487.

[16] Filiz Yetiz, "Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi", **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 9 (2), Nisan 2016, s. 109.

- 1907: Bankacılık sistemi, "Federal Reserve Bank (ABD Merkez Bankası)"yla olgunluğa ulaşarak modern anlamda banka sisteminin oluşumuna öncülük etmiştir.

Dünya bankacılık sektöründe 20. yüzyılda meydana gelen en önemli olay ABD bankalarının hızla yayılmasıdır. 1929 krizinde ABD'de birçok bankanın iflas etmeye başlaması sonucunda 1933 yılında Bankacılık Kanunu çıkarılmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan Bretton Woods sistemi, IMF (Uluslararası Para Fonu) ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşları ortaya çıkarmıştır. Bretton Woods sisteminin çökmesi ile birlikte bankacılık sektöründe önemli değişim yaşanmış ve yenilik gerçekleşmiş, yeni finansman teknikleriyle yeni bankacılık ürünleri ortaya çıkmıştır. 1980'li yıllarda bilgisayar teknolojilerinin yaygınlaştığı bankacılık sektöründe, 1990'lı yıllarda internet bankacılığı ve elektronik bankacılık ürünleri hızla yayılmıştır. 2000'li yıllarda ise bankacılık sektöründe yoğun bir rekabet yaşanmış, bireysel bankacılık hizmetleriyle elektronik para ve elektronik bankacılık hizmetleri önem kazanmıştır.[17]

Ülkemizde bankacılığın tarihsel gelişimi, Cumhuriyet dönemi öncesi ve Cumhuriyet dönemi sonrası olmak üzere iki ana döneme ayrılarak incelenebilir. Cumhuriyet dönemi bankacılığı, izlenen ekonomi politikaları ve yaşanan gelişmeler dikkate alınarak; ulusal bankalar (1923-1932), kamu bankaları (1933-1944), özel bankalar (1945-1960), planlı dönem (1961-1980), serbestleşme ve dışa açılma (1981-2001) ve yeniden yapılandırma dönemi (2002-2010) olmak üzere altı dönemde incelenmektedir.[18]

Cumhuriyet'ten önce kurulan bankalar, yabancı sermayeli ve yabancı iştiraklerle kurulmuştur. Bu bankaların kuruluş amacı, ülkemizde faaliyet gösteren yabancı şirketlere finansman desteği sağlamaktır.[19] Cumhuriyet öncesi dönemde banka fonksiyonlarını sarraflar, mudaraba ve para vakıfları yerine getirmiştir.[20]

Osmanlı İmparatorluğu'nda kurumsal alamda banka kurma isteği 19. yy.'ın ikinci çeyreğinden sonra ortaya çıkmıştır.[21] Osmanlı Devleti'nde ilk banka 1847 yılında

---

[17] Akgiray, Temizel, **a.g.e.**, s. 171.
[18] Toprak, Coşkun, **a.g.e.**, s. 56.
[19] Yurttadur, Bulut, a.g.m., s. 166.
[20] Toprak, Coşkun, **a.g.e.**, s. 56.
[21] Kaya Bayraktar, "Osmanlı Bankasının Kuruluşu", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 2, 2002, s. 71.

İstanbul Bankası ismiyle kurulmuştur. İstanbul Bankası'nın çok kısa faaliyet dönemi ve sınırlı faaliyet alanı dikkate alındığında, Osmanlı Devleti'nde bankacılığın "Osmanlı Bankası" nın 1856 yılında kurulması ile başladığı söylenebilir. Osmanlı Bankası, dış borçların alınmasında dönemin Osmanlı Hükümeti'yle yabancı sermaye sahipleri arasında aracılık faaliyetini yürütmek için İngiliz sermayesiyle kurulmuştur. Fransız sermayesi 1863 yılında, Avusturya sermayesi ise 1875'de Osmanlı Bankası'na ortak olmuştur. Osmanlı Bankası'nı, dönemdeki diğer yabancı bankalardan ayıran temel özellik, Banka'ya 1863 Anlaşması ile para basma yetkisinin tanınmasıdır. Osmanlı Bankası ile birlikte İmparatorluğun yıkılmasına kadar kurulan diğer yabancı sermayeli bankaların temel faaliyet alanı Osmanlı hazinesine borç bulunması ve bunların ödenmesiyle ilgili işleri yapmak olmuştur. Bu nedenle bahsedilen dönemdeki bankacılık için "borçlanma bankacılığı" nitelendirmesi yapılmaktadır.[22] Uzun dönem merkez bankası işlevini bir yabancı bankanın yerine getirmesi, Osmanlı Devleti için yabancı bankacılığın önemini göstermektedir. Osmanlı Hükümeti'ne yüksek faizle borç vermek ve döviz spekülasyonundan yararlanmak amacıyla Osmanlı Bankası'nın kuruluşunun ardından çok sayıda yabancı banka faaliyete geçmiştir.[23] 1911-1923 döneminde yabancı sermayeli bankalar karşısında milli sermayeli bankacılık faaliyetleri boy göstermiş ve milli bankacılığın önemi daha açık şekilde ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet öncesi dönemde Ziraat Bankası (1863), Emniyet Sandığı (1866), Milli Aydın Bankası (1914), Adapazarı İslam Ticaret Bankası (1914) ve Adapazarı Emniyet Bankası (1919) gibi bankaların faaliyet gösterdiği bilinmektedir.[24]

Cumhuriyet öncesi dönemde bankacılıkla ilgili en önemli gelişmelerden biri Mithat Paşa'nın kurduğu "memleket sandıkları" ile bunları izleyen "menafi sandıkları" geleneği üzerine oturan Ziraat Bankası'nın faaliyete geçmesidir. Aslında Ziraat Bankası normal ticaret bankacılığı değil, kredi bankacılığı yapmaktaydı. Ziraat

---

[22] Ekrem Keskin vd., **50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi (1958-2007)**, Türkiye Banklar Birliği Yayını, Yayın No: 262, İstanbul, Kasım 2008, s. 1-2.

[23] Gökhan Sümer, "Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü ile Karşılaştırılması", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 2, 2016, s. 488-89.

[24] Yurttadur, Bulut, a.g.m., s. 167-68.

Bankası'nın kuruluş amacı; çiftçiye, arazi sahiplerine, tarım şirketlerine ve mevduat sahiplerine kredi vermektir.[25]

Cumhuriyet'in ilk yıllarında faaliyet gösteren yabancı bankaların birçoğu Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında kurulmuştur. Cumhuriyet döneminde öncelikle, yabancı sermayenin hakimiyetinde olan bankacılık sisteminde, bu bağımlılığın giderilmesi için özel sektör bankacılığı desteklenmiştir. Liberal ekonomi politikasının benimsenmesi özel sektör bankalarının kurulmasını sağlamıştır. 1930 yılında Merkez Bankası'nın kurulmasıyla Osmanlı Bankası'nın para basma yetkisi Merkez Bankası'na devredilmiştir.[26]

Cumhuriyet dönemi bankacılığının tarihsel gelişimi aşağıda dönemler itibariyle ele alınmıştır.

Ulusal Bankalar Dönemi (1923-1933): Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk bankacılık sektöründeki gelişmeler dikkatlice incelendiğinde, 1923 yılında ülkemizde faaliyet gösteren 22'si ulusal, 13'ü yabancı olmak üzere toplam 35 banka bulunduğu görülecektir. 1923'te hükümet ile tarım, ticaret ve sanayinin önde gelenlerinin katıldığı Türkiye İktisat Kongresi'nde (İzmir İktisat Kongresi), ekonomik kalkınma için ulusal bankacılığın kurulması gerektiği tüm katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Kongre'de dile getirilen görüşlere göre güçlü bankalar kurulması için özel kesimin olanakları henüz yeterli değildir. Bu nedenle bankaların kurulmasında devletin katkısı gereklidir. İlk özel sektör bankası olan Türkiye İş Bankası 1924 yılında faaliyete geçmiş, ilk kalkınma bankası olan Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası ise 1925'te kurulmuştur. 1927 yılında konut kredisi vermek için Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur. 1930'da ise Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kurulmuştur.[27] 1923-1933 yılları arasında bankacılıktaki en önemli gelişme, çok sayıda yerel bankanın kurulmasıdır. 1923-1925 döneminde 4, 1926-1929 döneminde ise 20 yerel banka kurulmuştur.[28]

Kamu Bankaları Dönemi (1933-1944): Türkiye Cumhuriyeti'nde, 1929 Dünya Bunalımının ve ekonomi politikasındaki değişikliğin etkisiyle tek şubeli yerel

---

[25] Ali Akyıldız (Ed.), **Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri (1876-1918)**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 3045, Eskişehir, 2013,s.102.

[26] Sümer, a.g.m., s. 489.

[27] Yetiz, a.g.m., s. 110-11.

[28] M. Halis Özer, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bir Yerel Banka Teşebbüsü: Diyarbakır Bankası (1930- 1939)", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 42, Güz – 2012, s. 385.

bankaların birçoğu kapanmıştır. 1930'lu yılların başında, Cumhuriyet'in ilk yıllarında izlenen özel sektörü özendirerek sanayileşme politikası terk edilerek devlet aracılığıyla sanayileşme stratejisi uygulanmaya başlanmıştır. "İktisadi devletçilik" olarak ifade edilen bu sanayileşme politikasının uygulanmasının temel nedeni, özel sektörün büyük sermaye gerektiren yatırımları yapacak güce sahip olmamasıdır. Türkiye'de 1933 yılında ilk "Beş Yıllık Sanayi Planı" uygulamaya konulmuştur. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı ile kalkınmanın devlet aracılığıyla sağlanması ve devletçiliğin ön planda olması söz konusudur. Yeni politikanın etkisiyle büyük ölçekli ve büyük sermayeli devlet bankaları kurulmuştur. Dönemde kurulan bu bankaların çoğu, gelişmesi amaçlanan sektörlerin finansman ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. 1933-1944 döneminin en belirgin özelliklerinden biri de devlet eliyle özel amaçlı bankaların kurulmasıdır. Bahsedilen dönemde büyük imalat sanayinin desteklenmesi için 1933 yılında Sümerbank ve yine aynı yıl şehirlerdeki altyapı yatırımlarının sağlanmasına için de Belediyeler Bankası kurulmuştur. 1935 yılında madencilik ve enerji sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin finansmanına için Etibank, 1938 yılında denizcilik sektörünün desteklenmesi için Denizbank ve yine 1938'de küçük ölçekli işletmelerin finansmanı için de Halk Bankası ve Halk Sandıkları kurulmuştur.[29]

Özel Bankalar Dönemi (1945-1960): 1945-1960 özel bankalar döneminde, sanayileşme stratejisi olarak iktisadi devletçiliğin yerini özel sektörün desteklenerek ekonomik kalkınmanın hızlandırılması politikası almıştır. 1945-1960 yılları arasında milli gelir ve nüfusun hızla artması, yatırımların ve modern işletmelerin çoğalması, kentlerin büyümesi, sanayinin milli gelirden daha çok oranda pay almaya başlaması ve piyasa için üretimin genişlemesi, ekonomide kredi ve para ihtiyacını artırmıştır. Dönemde bankacılık alanında yapılan yatırımların getirisi yükselerek özel bankacılık önem kazanmaya başlamıştır. Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950) ve Pamukbank (1955) bu dönemde kurulmuştur. Bu dönemde, şube bankacılığına ve mevduata dayalı rekabet artmıştır. Şube bankacılığının yaygınlaşması ile birlikte bölgesel nitelikteki yerel bankaların tasfiye süreci hızlanmıştır.[30]

---

[29] Toprak, Coşkun,**a.g.e.**, s. 62-63.
[30] Keskin, **a.g.e.**, s. 5-6.

Planlı Dönem (1961-1980): Bu dönemde bankacılık sektörü büyük ölçüde devlet kontrolünde ve etkisinde kalmıştır. Bahsedilen bu dönemde yeni bankaların kurulması sınırlandırılmış, şube bankacılığı gelişme göstermiş ve özel mevduat bankaların birçoğu holding bankasına dönüşmüştür. 1961-1980 döneminde 5'i kalkınma, 2'si ticaret bankası olmak üzere toplam 7 yeni banka kurulmuştur. Bu dönemde Turizm Bankası (1962), Sınai Yatırım ve Kredi Bankası (1963), Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası (1964), Devlet Yatırım Bankası (1964), Türkiye Maden Bankası (1968), Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası (1976) ve Arap-Türk Bankası (1977) kurulmuştur.[31]

Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi (1981-2001): 1980 yılında, ithal ikameci sanayileşme politikası terk edilerek, ihracata dayalı, dışa açılmaya ve ihracata yönelik üretimi temel alan kalkınma politikasına geçilmiştir. Yeni kalkınma stratejisini desteklemek, ekonominin serbest piyasa sistemine göre yeniden yapılanmasını ve tasarrufların istikrarlı büyümeyi sağlayacak düzeye yükseltilmesini sağlamak için, pozitif reel faiz politikası ve esnek döviz kuru politikası uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca dönemde finansal piyasaların derinleşmesi ve serbestleşmesine yönelik düzenlemeler yapılarak, bu amaca yönelik kurumların oluşturulmasına başlanmıştır. Dönemde bankacılıkla ilgili en önemli düzenleme 1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu yürürlüğe girmesidir. Dönemde İnterbank piyasası kurulmuştur. Bankacılık sektörüne yeni yabancı ve yerli bankaların girişine izin verilmesi ve mevduat ve kredi faiz oranlarının serbest bırakılması sektörde rekabeti artırmıştır. Bu dönemde banka fonlarının çok büyük bir kısmı sermaye piyasası işlemlerinde, devlet iç borçlanma senetleri ve hazine bonoları alımında ve döviz işlemlerinde kullanılmıştır. Bankalar dönemde müşterilerine kredi kartları, döviz tevdiat hesabı, tüketici kredileri, factoring, leasing, forfaiting, forward, swap, option, future, otomatik vezne makineleri gibi yeni ürün ve hizmetler sunmuş, bankaların bilgisayar sistemleri ve diğer teknolojik yeniliklerden yararlanması ve çalışan eğitimine önem vermesi sonucu bankacılık sektöründe verimlilik artmıştır.[32]

Yeniden Yapılandırma Dönemi (2002-2010): 2000 yılı Kasım ayında yaşanan kriz ülke ekonomisi üzerinde olduğu kadar Türk bankacılık sektörünü de olumsuz yönde etkilemiştir. Kasım 2000 krizinin etkileri giderilmeden birkaç ay sonra siyasi krizle

---

[31] Yetiz, a.g.m., s. 111.
[32] Keskin, **a.g.e.**, s. 14-15.

başlayıp tüm piyasaları etkileyen Şubat 2001 krizinde bankacılık sistemi de büyük bir olumsuzluk yaşamıştır. Bu gelişmelerin sonucunda küçülen bankacılık sektöründe; 2000 yılında, 85 banka, 7.983 şube ve 174.730 personelle faaliyet gösterilirken, yaşanan birleşmeler, tasfiyeler ve devir sonucunda banka sayısı 2005 yılında 51'e, şube sayısı 6.568'e ve personel sayısı da 138.724 kişiye gerilemiştir. Kasım 2000 ve Şubat 2001 bankacılık krizlerinin temel nedeni bankaların kırılgan bir yapısı olarak belirlenmiştir.[33] Bahsedilen krizlerden sonra ekonomik ve finansal sistemin yeniden sağlam bir yapıya kavuşması için Nisan 2001'de "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı" uygulanmaya konulmuştur.[34] Bankacılık sistemi 2004 yılında, ekonomik gelişmeye paralel olarak iyi bir performans göstermiştir. Ayrıca bankalara olan güven de artmıştır. Mali durumu kötüleşen bankaların Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF)'ye devredilmesiyle, finansal sistem daha sağlıklı işlemeye başlayarak rekabet ortamı gelişmiştir.[35] Günümüzde Türk bankacılık sektörü güçlü sermaye yapısına sahip, modern bankacılığın gereklerini yerine getiren, özerk ve etkin denetleyici ve düzenleyici kurum ve üst kurumlar gözetiminde gelişmeye devam etmektedir. Mevcut gelişmelerden sonra günümüzde Türk bankacılık sektöründe gelişmiş dünya ülkelerinde sunulan bankacılık hizmetlerinin tümü sunulmaktadır.[36] 1999 yılından önce, 8'i TMSF bünyesinde olmak üzere toplam 84 banka faaliyet gösterirken, 2001'deki krizi takip eden dönemlerde batan, yasal olarak kapatılan veya birleştirilen bankalar nedeniyle ülkemizde 2012 yılı itibariyle faaliyette bulunan banka sayısı 48'e kadar inmiştir. 2012 yılında yalnızca üç bankanın aktiflerinin toplam büyüklüğü 20-40 milyar dolar arasındadır. Haziran 2012 itibariyle bankaların aktif toplamına göre dağılımı kamu sermayeli bankalarda yüzde 27.6, özel sermayeli bankalarda yüzde 50.9 ve yabancı sermayeli bankalarda yüzde 13 düzeyindedir.[37] Eylül 2017 itibariyle bankacılık sisteminde 51 banka

---

[33] Sümer, a.g.m., s. 490.
[34] Toprak, Coşkun, **a.g.e.**, s. 70-71.
[35] Yetiz, a.g.m., s. 114.
[36] Sümer, a.g.m., s. 492.
[37] Engin Demirel vd., "Bankacılık Faaliyet Oranlarının Panel Veri Analizi: Türkiye'deki Kamu, Özel ve Yabancı Sermayeli Bankaların Durumu **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Temmuz 2013, s. 104.

faaliyetine devam etmektedir. Bu bankalardan 33'ü mevduat bankası, 13'ü kalkınma ve yatırım bankası, 5'i de katılım bankasıdır.[38]

1.2. Bankacılık Sisteminin Ekonomik İşlevi ve Önemi

Dünyada ve Türkiye'de finansal sistem içerisinde önemli bir yeri olan bankacılık sektörünün, finansal sistem içerisindeki önemi giderek artmaktadır. Bankalar hane halkının, işletmelerin ve devletlerin tasarruflarını toplamakta ve hem reel, hem de finansal piyasaların ihtiyaç duyduğu finansmanı fon talep edenlere sunmaktadır. Bankalar fon akışına aracılık ederek piyasaların etkinliğini artırmakta ve ülkelerin ekonomik gelişimlerine büyük katkı sağlamaktadır. Bu özelliği ile bankacılık sektörü, dünyada ve Türkiye'de finans sektörü içinde en büyük paya sahiptir.[39]

Bankaların temel ekonomik işlevi, mali işlemlere aracılık etmektir.[40] Bankalar bu temel işlev kapsamında, ekonomideki fon fazlası olan kişi ve kurumlarla fon ihtiyacı olan kişi ve kurumlar arasında köprü görevini yerine getirmektedir. Ekonomide para ve kredi politikasının önemli unsurlarından biri olan bankalar, fon fazlası olan birimlerden, finansman açığı olan birimlere kaynak aktarımı fonksiyonunu yerine getirmektedir.[41]

Bankalar ticari bir işletme olarak kar amacıyla faaliyetlerini devam ettirirken, ekonomik sistemin bir parçası olarak da üstlendikleri birçok işlev bulunmaktadır. Bu işlevler şu şekilde sıralanabilir:[42]

---

38 Türkiye Bankalar Birliği, **Bankacılık Sisteminde Banka, Çalışan ve Şube Sayıları Eylül 2017**, Rapor Kodu: DT13, Ekim 2017, s. i.

39 Rıfat Karakuş vd., "Ticari Bankalarda Karlılığın İçsel Belirleyicileri: Yerli ve Yabancı Sermayeli Bankalarda Karşılaştırmalı Analizi", **The Journal of Academic Social Science Studies**, Number: 62, Winter I 2017, s. 380.

40 İbrahim Arslan, Sevda Yapraklı, "Banka Kredileri ve Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz (1983-2007)", **Ekonometri ve İstatistik**, Sayı: 7, 2008, s. 89.

41 Ünal Gülhan, Evcan Uzunlar, "Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 1, 2011, s. 342.

42 Gamze Göçmen Yağcılar, **Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi**, BDDK Kitapları No: 10, Ankara, 2011, s. 5-10.

- **Finansal Aracılık Yapmak:** Bankacılık sektörünün asli işlevi finansal aracılıktır. Bankalar, fon fazlası olanlardan topladıkları kaynakları, fon ihtiyacı olanlara aktarır.[43] Bankalar, finansal varlıkların perakende işlemlerini yapan işletmeler olarak değerlendirildiğinde finansal kurumların bir alt kümesi olarak kabul edilebilir. Bankalar, borç alanlar tarafından ihraç edilen menkul kıymetleri satın almakta ve bunları borç verenlere satmaktadır.
- **Likidite Yaratmak:** Ticari bankalar vadesiz mevduat hizmetiyle, kişi ve işletmelere istedikleri zaman harcama yapma imkanı sunmaktadır. Bununla birlikte bankalar sağladıkları kredi imkanı ile likiditenin ekonominin geneline yayılmasına katkıda bulunmaktadır. Bankaların her zaman kredi ve likidite arz etme yeteneği bulunmaktadır.
- **Kredi Taleplerini Değerlendirmek ve İzlemek:** Ticaret bankaları, tasarruf sahiplerinin mevduatlarını toplayarak, topladıkları bu fonları kişi ve işletmelere kredi olarak verirler. Bu açıdan bankalar, kredi talep eden kişi veya işletmelerin kredi verilebilirliğini değerlendirmektedir. Bankalar, bilgi derleme ve işleme kapasiteleriyle ekonomideki verimli projeleri seçebilmekte ve bu projeleri kredilendirmektedir. Tasarruf sahiplerinin tasarruflarını kabul eden bankalar, bu fonları en verimli şekilde kullanacak yatırımcılara aktarırlar. Bu şekilde uygun görülen projeler finanse edilmekte ve verilen krediler geri ödeninceye kadar bu projeler izlenmektedir.
- **Asimetrik Bilgi Problemini Çözmek:** Sağlıklı bir fon aktarım mekanizmasının işleyişi, fon arz edenler ile fon talep edenlerin birbirleri hakkında tam ve doğru bilgiye ulaşması ile gerçekleşebilir.[44] Finanse edilmesi için bankalara başvurulan projelerin uygunluğuna ilişkin bilgiye ulaşmak bazen maliyetli, bazen de imkansızdır. Bilgiye ilişkin bu sorun, finansal piyasalarda "asimetrik bilgi" olarak ifade edilmektedir. Herhangi bir proje veya mal hakkında taraflardan birinin sahip olduğu bilgiye diğer tarafın veya tarafların sahip olmaması ya da eksik bilgiye sahip olmaları, finansal piyasalarda doğru kararların verilmesini engelleyebilmektedir. Taraflardan birinin diğerine göre eksik bilgiye sahip olması, kredi piyasalarında asimetrik bilgi problemi olarak adlandırılmaktadır.

---

[43] Akgiray, Temizel, **a.g.e.**, s. 166.
[44] Erdem, **a.g.e.**, s. 6.

- **Para Politikalarının Etkinliğini Arttırmak:** Merkez bankalarının işlem ve politikaları, finansal piyasaların durumunu, para ve kredi yaratımını ve genel ekonomik koşulları yönetmektedir. Ekonomilerdeki para politikasının etkinliği, o ekonomilerde gelişmiş bir bankacılık sistemine bağlıdır. Merkez bankalarının para politikası araçları, ancak gelişmiş bir bankacılık sisteminin bulunması durumunda ekonomi üzerinde etkili olabilmektedir.
- **Ekonomik İstikrarı Etkilemek:** Bankalar, temel olarak istikrarsızlık durumunda diğer sektörlere göre daha savunmasız olarak kabul edilmektedir. Banka sermayesinde borçların fazla olması ve küçük yatırımcılar arasındaki geniş dağılım banka faaliyetlerinin izlenebilirliğini zorlaştırmaktadır. Bu durum bankaların iflas etme riskini arttırmaktadır. Bankaların iflas etmesi, çok geniş bir sosyal maliyete eden olabilmektedir.
- **Ölçek ve Kapsam Ekonomileri:** Bankalar, uzmanlaşma sayesinde en uygun ölçek ekonomilerine ulaşabilmekte ve bu nedenle de işlem maliyetlerini düşürebilmektedirler. Bankalar, müşterileri hakkında detaylı finansal bilgilere çok daha düşük maliyetle ulaşabilmekte ve araştırmayla ilgili işlem maliyetlerini de düşük düzeyde gerçekleştirebilmektedir.
- **Ödemeler Sisteminin Etkinliğini Arttırmak:** Ödeme sistemlerinin önemi, özellikle finansal sektörde üstlendikleri fonksiyonlardan kaynaklanmaktadır. Ödeme sistemlerinin amaçları; i. bankalar arası fon aktarımında etkinliğin sağlanması, ii. ödeme risklerinin en aza indirilmesi, iii. fon yönetiminde kolaylık sağlanması ve iv. bankacılık sistemine yeni hizmetler sunma imkanı verilmesi olarak sıralanabilir.

- **Dış Ticaretin Finansmanını Sağlamak:** Bankacılık sistemi içerisinde geliştirilen belge karşılığı ödeme, banka teminatı, akreditif, forfaiting, peşin ödeme, alıcı firma prefinansmanı gibi uygulamalar, dış ticareti finanse ederek işletmelerin dış ticaret işletmelerinin daha kolay, hızlı ve güvenilir bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır.

1.3. Türk Bankacılık Sisteminin Yapısı

Bankalar fonksiyonları, hukuki yapıları ve sermaye yapıları gibi özellikleri dikkate alınarak çeşitli şekillerde sınıflandırılabilmektedir. Bu sınıflandırmalardan bazıları; özel bankalar, kamu bankaları, ticaret bankaları, yabancı sermayeli bankalar, yerli sermayeli bankalar, merkez bankası, katılım bankaları, kalkınma bankaları ve yatırım bankaları olarak sıralanabilir. Bu bankalardan ticaret bankaları (mevduat bankaları), mevduat kabul eden ve mevduatı değişik alanlarda kullandıran kurumlardır. Türkiye'de ticaret bankaları, daha önce de vurgulandığı gibi finansal sistemde önemli bir paya sahiptir. Son dönemlerde banka dışı finansal kurumların büyüklüğünde ve sayısında artış olsa da finansal sistemdeki toplam aktiflerin yaklaşık yüzde 90'ı ticaret bankalarına aittir.[45]

Çalışmanın izleyen kısımlarında Türk ticaret bankacılığına ilişkin önemli noktalar detaylı olarak incelenmiştir.

1.3.1. Türk Bankalarının Mülkiyet Yapısı

Sermaye yapısına (mülkiyet yapısına) göre bankalar milli (yerli/ulusal) sermaye ile kurulan bankalar, yabancı sermaye ile kurulan bankalar, yerli ve yabancı sermaye ortaklığıyla kurulan bankalar olmak üzere üçe grupta incelenebilir. Sermaye kaynaklarına göre bankalar şu şekilde özetlenebilir:[46]

- **Milli Sermayeli Bankalar:** Türkiye'deki kanunlara göre kurulmuş, sermayesi Türk parası olarak konulmuş, sermayesinin çoğunluğu, yönetimi ve denetimi

---

[45] Mehmet Fatih Acar vd., "Türk Bankacılık Sektörü İçin Karşılaştırmalı Performans Analizi", **Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 2, s. 2.

[46] Karapınar, **a.g.e.**, s. 6-7.

Türklere ait olan bankalara milli sermayeli bankalar denir. Milli sermayeli bankalar, sermayeyi koyanların devlet veya özel sektör olmasına göre özel sektör bankaları, devlet bankaları ve karma sermayeli bankalar olarak üç grupta sınıflandırılmaktadır:

- **Kamu (Devlet) Bankaları:** Sermayelerinin tamamının kamuya ait olduğu bankalardır. T.C. Ziraat Bankası, Türk Kalkınma Bankası ve İller Bankası devlet sermayeli bankalardandır.
- **Özel Bankalar:** Sermayelerinde devlet payı olmayan, özel kişi ve kuruluşlara ait bankalardır. Özel sermayeli bankalar genellikle ticaret veya yatırım bankası olarak kurulur. Akbank T.A.Ş., Türkiye İş Bankası A.Ş. ve Türkiye Garanti Bankası A.Ş. gibi bankalar özel bankalardandır.
- **Karma Bankalar:** Sermayelerinde hem kamu sektörünün hem de özel sektörün payı olan bankalar karma bankalardır. Mesela Vakıflar Bankası ve Halk Bankası gibi bankaların sermayelerinin bir bölümü (yaklaşık % 25'ni) halka açılmıştır. Ancak karma bankaların sermayesinin büyük kısmı devlete ait olduğu için, çalışmalarda genellikle kamu bankası olarak sınıflandırılır.

- **Yabancı Sermayeli Bankalar:** Banka sermayesinin tamamı yabancı uyruklu kişi ve kuruluşlara ait bankalar yabancı sermayeli bankalardır. Yabancı sermayeli bankaların yönetim ve kuruluş merkezleri genellikle Türkiye dışında bulunmaktadır. ING Bank, HSBC Bank ve Citibank gibi bankalar yabancı sermayeli bankalardandır.
- **Türk ve Yabancı Sermayeli Bankalar:** Banka sermayesinin iki veya daha fazla ülkeye ait olduğu bankalardır. Mesela Yapı ve Kredi Bankası, Türk-İtalyan ortaklığı ile faaliyetine devam eden Türk ve yabancı sermayeli bankadır.

Küreselleşmenin de etkisiyle Türk bankacılık sektörüne yabancı yatırımcıların ilgisi önemli ölçüde artmıştır. Yabancı yatırımcılar Türkiye'de banka kurma veya Türkiye'de şube açma şeklinde bankacılık faaliyetinde bulunmaktadır.[47] Yabancı bankalar, Türkiye'de tamamı ya da bir kısmı yabancı sermayeyle kurulan bankalarla yabancı ülkelerde kurulup Türkiye'de şube açarak faaliyet gösteren bankalardır.[48]

---

[47] Yağcılar, **a.g.e.**, s.123-24.

[48] Levent Başak, **Türkiye'de Yabancı Bankaların Vergilendirilmesi**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 261, İstanbul, 2008, s. 23-24.

Bankacılık sektöründe yabancı yatırımcıların girmesine yönelik farklı görüşler vardır. Bazıları bankacılık sektörüne yabancı yatırımcı girişinin faydalı olduğuna vurgu yaparken, bazıları ise olumsuz yönleri ileri sürerek ulusal bankacılık sistemine yabancı girişine karşı çıkmaktadır.[49] Bankacılık sektörüne yabancı bankaların girmesi, gelişmekte olan birçok ülkede bankacılık sisteminin yaşadığı bankacılık krizlerine çözüm olarak görülmektedir.[50] Yabancı bankaların, ulusal bankaların kârlılığını düşürücü etkileri, küçük ölçekli işletmelerin fon ihtiyacını karşılamada onları geri plana itmeleri, kriz dönemlerinde mevcut fonlarını sistem dışına çıkararak krizi derinleştirmeleri ve sektörde denetimin etkinliğini azaltabilmeleri açısından oluşturdukları dezavantajları da olabilmektedir.[51]

Ülkemizde faaliyet gösteren kamu, özel ve yabancı bankların banka, şube ve çalışan sayısı ile ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.Türkiye'de Faaliyet Gösteren Bankaların Şube ve Çalışan Sayıları (31.12.2017)

	Banka Sayısı	**Şube Sayısı***	**Çalışan Sayısı**		**Banka Sayısı**	**Şube Sayısı***	**Çalışan Sayısı**
Sektör Toplamı	**47**	**10.550**	**193.504**	**Yabancı Sermayeli Bankalar**	**21**	**2.809**	**56.079**
Mevduat Bankaları	**34**	**10.500**	**188.266**	Alternatifbank A.Ş.		53	947
				Arap Türk Bankası A.Ş.		7	259
Kamu Sermayeli Bankalar	**3**	**3.677**	**58.502**	Bank Mellat		3	50
				Bank of China Turkey		-	-
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.		1.781	24.554	Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey		1	70
Türkiye Halk Bankası		969	17.851	Burgan Bank A.Ş.		43	978

[49] Hüseyin Aktaş, Mahmut Kargın, "Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması", **Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi**, Cilt: 14 Sayı: 2, 2007, s. 32.

[50] Yıldırım Beyazıt Önal, Nuri Cemhan Sevimeser, "Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri: Yerli ve Yabancı Bankaların Etkinlik Analizi", **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 2, 2006, s. 297.

[51] Zübeyir Turan, Nefise Kaya, "Yabancı Sermayeli Bankaların Örgütlenme Şekilleri ve Ev Sahibi Ülkede Oluşturabilecekleri Avantajlar ile Dezavantajlar", **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2014, s. 48.

Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.		927	16.097	Citibank A.Ş.		7	421
				Denizbank A.Ş.		697	12.257
Özel Sermayeli Bankalar	**9**	**4.013**	**73.460**	Deutsche Bank A.Ş.		1	119
				Habib Bank Limited		1	18
Adabank A.Ş.		1	29	HSBC Bank A.Ş.		82	2.478
Akbank T.A.Ş.		801	13.884	ICBC Turkey Bank A.Ş.		44	810
Anadolubank A.Ş.		112	1.817	ING Bank A.Ş.		261	4.935
Fibabanka A.Ş.		80	1.633	Intesa Sanpaolo		1	30
Şekerbank T.A.Ş.		273	3.591	JPMorgan Chase		1	60
Turkish Bank A.Ş.		12	230	Odea Bank A.Ş.		47	1.185
Türk Ekonomi Bank.		504	9.464	QNB Finansbank A.Ş.		580	12.007
Türkiye İş Bankası		1.364	24.868	Rabobank A.Ş.		1	35
Yapı ve Kredi Bankası		866	17.944	Société Générale (SA)		1	47
				Turkland Bank		33	523
Tas.Mevd.Sig. Fon.Devr. Bankalar	**1**	**1**	**225**	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		945	18.850
Birleşik Fon Bankası A.Ş.		1	225	**Kalkınma ve Yatırım Bank.**	**13**	**50**	**5.238**

*Yurtiçi ve yurtdışı şube sayıları toplamından oluşmaktadır.
Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

31 Aralık 2017 tarihi itibariyle Türkiye'de faaliyet gösteren 47 bankanın 3'ü kamu sermayeli, 9'u özel sermayeli ve 21'i de yabancı sermayeli bankadan oluşmaktadır. Bahsedilen dönemde 13 kalkınma ve yatırım bankasının faaliyet göstermektedir. Aynı dönemde bir bankanın da Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nda olduğu görülmektedir.

1.3.2. Türk Bankalarının Aktif-Pasif Yapısı

Bir ülkedeki kredi ve bankacılık sisteminin gelişmesine bağlı olarak işletmelerin sermaye yapıları da değişmektedir. Kredi olanaklarının sınırlı olduğu ülkelerde öz

kaynak ağırlıklı bir sermaye yapısı söz konusuyken, finansal piyasaların etkin olduğu ülkelerde işletmeler borç kaldıracından daha fazla yararlanabilmektedir.[52] Sermaye yeterliliği, finansal kurumların karşılaştığı risklere karşılık, mali sorumluluklarını karşılayacak düzeyde likit varlığa sahip olup olmadıklarını göstermektedir.[53]

Bir işletmenin belirli bir tarihteki varlıkları ile bunların kaynaklarını gösteren temel finansal tabloya bilanço denir. Bilançonun aktif tarafında varlıklar, pasif tarafında ise kaynaklar bulunur. Bilançoda varlıklarla kaynaklar arasında bir uyum olması gerekmektedir. Aktif-pasif yönetimi bankanın, kârını maksimize etmek için likidite riskini en uygun seviyelerde tutarak, emniyet için gerekli sermayeyi de bulundurarak temel mali tablolardan biri olan bilançonun her iki tarafının da düzenlenmesi ve uyumun güncel olarak sağlanmasıdır. Banka varlıkların emniyeti, öz sermayenin yeterli ve aktiflerin kaliteli olmasına bağlıdır.[54]

Ülkemizde faaliyet gösteren bankaların yıllar itibariyle aktif ve pasiflerindeki yüzde değişim aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. BankalarıBilanço Dağılımı (%)

	Aktifler					**Pasifler**					
Yıllar	Likit Aktifler	Krediler ve Alacak.	Duran Aktif.	Diğer Aktif.	**Toplam**	Mevduat	Mevduat Dışı Kaynak	Diğer Pasifler	Öz kaynak.	Kar	**Toplam**
1975	22,8	59,9	7,2	10,1	**100,0**	50,9	8,1	34,5	5,6	0,9	**100,0**
1976	23,2	61,8	6,4	8,6	**100,0**	49,8	8,3	36,1	4,9	1,0	**100,0**
1977	27,8	56,7	5,5	10,1	**100,0**	43,5	8,4	43,4	3,8	0,9	**100,0**
1978	32,4	51,4	5,5	10,6	**100,0**	46,6	8,4	41,3	2,9	0,8	**100,0**
1979	32,8	51,1	5,5	10,6	**100,0**	48,5	7,4	39,2	4,3	0,6	**100,0**
1980	31,2	53,7	4,8	10,3	**100,0**	49,0	6,2	39,3	4,1	1,4	**100,0**
1981	27,3	54,1	4,1	14,4	**100,0**	55,4	19,6	18,6	4,6	1,8	**100,0**
1982	29,7	50,0	5,3	15,1	**100,0**	58,1	13,0	21,1	6,2	1,7	**100,0**
1983	28,2	47,5	5,5	18,9	**100,0**	54,3	14,3	22,8	7,3	1,3	**100,0**
1984	36,1	39,1	5,4	19,4	**100,0**	58,7	8,3	22,5	8,3	2,2	**100,0**
1985	37,8	41,9	5,9	14,4	**100,0**	64,2	9,2	17,6	7,2	1,7	**100,0**
1986	35,2	45,5	7,7	11,5	**100,0**	62,6	14,8	14,7	6,0	1,9	**100,0**
1987	35,7	45,2	7,2	11,9	**100,0**	58,4	19,1	14,3	6,0	2,2	**100,0**

---

[52] G. Cenk Akkaya, "Sermaye Yapısı, Varlık Verimliliği ve Kârlılık: İMKB'de Faaliyet Gösteren Deri-Tekstil Sektörü İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 30, Ocak-Haziran 2008, s. 3.

[53] Gül Reis, Rabia Kötüoğlu, "Türk Bankacılık Sektörünün Sermaye Yeterliliği Davranışı", **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 3, Temmuz 2016, s. 102.

[54] Karapınar, **a.g.e.**, s. 120.

1988	40,4	40,6	7,9	11,2	**100,0**	56,2	19,9	14,8	6,5	2,7	**100,0**
1989	37,5	42,2	8,6	11,7	**100,0**	57,2	19,2	14,2	7,6	1,8	**100,0**
1990	32,8	47,0	8,0	12,2	**100,0**	56,0	20,2	13,7	7,8	2,4	**100,0**
1991	35,5	43,9	8,5	12,1	**100,0**	56,2	19,3	14,9	7,2	2,4	**100,0**
1992	38,4	41,8	7,9	11,9	**100,0**	55,1	22,2	14,0	6,0	2,6	**100,0**
1993	41,4	41,4	7,1	10,0	**100,0**	52,0	26,2	12,5	6,7	2,7	**100,0**
1994	39,3	39,0	8,0	13,6	**100,0**	63,1	17,3	11,1	6,3	2,2	**100,0**
1995	36,9	42,5	7,6	13,0	**100,0**	65,0	14,3	11,8	6,1	2,8	**100,0**
1996	36,4	43,1	7,3	13,2	**100,0**	68,6	14,2	8,3	6,0	2,9	**100,0**
1997	33,5	45,5	6,7	14,4	**100,0**	64,7	16,6	9,2	6,5	3,0	**100,0**
1998	32,4	38,3	7,9	21,4	**100,0**	65,7	15,5	9,9	5,8	3,2	**100,0**
1999	35,9	30,1	9,4	24,7	**100,0**	66,9	17,2	10,0	2,7	3,1	**100,0**
2000	32,2	32,9	14,8	20,2	**100,0**	65,8	19,0	8,3	4,8	2,1	**100,0**
2001	33,3	24,6	33,6	8,5	**100,0**	70,4	16,0	6,4	5,8	1,3	**100,0**
2002	56,6	26,5	8,5	8,3	**100,0**	67,0	14,8	6,2	10,7	1,4	**100,0**
2003	57,3	28,0	7,7	6,9	**100,0**	64,4	15,6	5,7	12,0	2,2	**100,0**
2004	54,4	33,7	7,2	4,8	**100,0**	64,4	14,8	5,8	12,9	2,1	**100,0**
2005	51,9	38,6	5,1	4,4	**100,0**	63,9	16,9	5,7	12,1	1,4	**100,0**
2006	50,0	45,0	3,6	1,5	**100,0**	64,5	18,0	5,5	9,7	2,3	**100,0**
2007	44,7	50,0	3,4	1,9	**100,0**	63,6	16,3	7,0	10,5	2,6	**100,0**
2008	43,7	52,0	2,8	1,5	**100,0**	64,2	17,7	6,4	9,9	1,8	**100,0**
2009	48,0	47,7	2,8	1,4	**100,0**	63,5	17,2	5,9	10,9	2,4	**100,0**
2010	43,0	52,9	2,6	1,5	**100,0**	63,9	16,8	5,9	11,2	2,2	**100,0**
2011	39,0	57,2	2,3	1,4	**100,0**	60,2	21,7	6,1	10,3	1,6	**100,0**
2012	36,7	59,2	2,5	1,6	**100,0**	59,3	19,8	7,5	11,7	1,7	**100,0**
2013	34,2	62,1	2,1	1,5	**100,0**	57,7	23,6	7,4	9,9	1,4	**100,0**
2014	32,3	64,1	2,3	1,4	**100,0**	56,0	24,9	7,3	10,5	1,3	**100,0**
2015	30,6	65,2	2,5	1,6	**100,0**	55,9	25,4	7,4	10,1	1,1	**100,0**
2016	29,6	66,1	2,5	1,7	**100,0**	56,4	24,9	7,6	9,7	1,4	**100,0**

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

Türk bankacılık sektöründe seçilmiş bilanço kalemlerine ilişkin tutar ve yüzde paylara ilişkin temel veriler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Banka türleri itibariyle temel bilanço kalemleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Bankaların Grup ve Sektör Payları (%) (31.12.2016 İtibarıyla)

	Grup Payları			**Sektör Payları**		
Banka	**Toplam Aktifler**	**Toplam Krediler**	**Toplam Mevduat**	**Toplam Aktifler**	**Toplam Krediler**	**Toplam Mevduat**
Mevduat Bankaları	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**94,5**	**93,6**	**100,0**
Kamusal Sermayeli Bankalar	**32,7**	**33,5**	**34,0**	**30,9**	**31,4**	**34,0**
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	14,6	14,5	15,2	13,8	13,6	15,2
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	9,4	9,9	10,3	8,9	9,2	10,3

Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	8,7	9,2	8,5	8,2	8,6	8,5
Özel Sermayeli Bankalar	**39,5**	**39,4**	**39,4**	**37,3**	**36,9**	**39,4**
Adabank A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Akbank T.A.Ş.	11,1	10,1	10,9	10,4	9,4	10,9
Anadolubank A.Ş.	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6
Fibabanka A.Ş.	0,6	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7
Şekerbank T.A.Ş.	1,0	1,1	1,1	0,9	1,0	1,1
Turkish Bank A.Ş.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	3,3	3,5	3,4	3,1	3,3	3,4
Türkiye İş Bankası A.Ş.	12,7	12,7	12,1	12,0	11,9	12,1
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	10,3	10,7	10,5	9,7	10,1	10,5
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. B.	**0,1**	**0,1**	**0,0**	**0,1**	**0,1**	**0,0**
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
Yabancı Sermayeli Bankalar	**27,7**	**27,0**	**26,6**	**26,2**	**25,3**	**26,6**
Alternatifbank A.Ş.	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
Arap Türk Bankası A.Ş.	0,2	0,1	0,3	0,2	0,1	0,3
Bank Mellat	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.	0,4	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2
Burgan Bank A.Ş.	0,6	0,7	0,6	0,5	0,6	0,6
Citibank A.Ş.	0,3	0,2	0,4	0,3	0,2	0,4
Denizbank A.Ş.	4,2	3,8	4,3	4,0	3,6	4,3
Deutsche Bank A.Ş.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Finans Bank A.Ş.	4,1	3,9	3,7	3,9	3,7	3,7
Habib Bank Limited	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
HSBC Bank A.Ş.	1,0	0,9	1,0	0,9	0,8	1,0
ICBC Turkey Bank A.Ş.	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2
ING Bank A.Ş.	2,0	2,2	1,7	1,9	2,0	1,7
Intesa Sanpaolo S.p.A.	0,2	0,3	0,1	0,2	0,3	0,1
JPMorgan Chase Bank N.A.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Odea Bank A.Ş.	1,6	1,6	2,0	1,5	1,5	2,0
Rabobank A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Société Générale (SA)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
The Royal Bank of Scotland Plc.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Turkland Bank A.Ş.	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	11,6	11,6	11,0	10,9	10,8	11,0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	**100,0**	**100,0**	**-**	**5,5**	**6,4**	**-**
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	6,7	5,4	-	0,4	0,3	-
Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.	1,2	1,2	-	0,1	0,1	-
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	0,1	0,1	-	0,0	0,0	-
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	0,2	0,2	-	0,0	0,0	-
İller Bankası A.Ş.	15,3	14,9	-	0,8	0,9	-

İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	5,6	0,1	-	0,3	0,0	-
Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.	0,1	0,0	-	0,0	0,0	-
Nurol Yatırım Bankası A.Ş.	0,8	0,7	-	0,0	0,0	-
Pasha Yatırım Bankası A.Ş.	0,4	0,4	-	0,0	0,0	-
Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.	0,1	0,0	-	0,0	0,0	-
Türk Eximbank	47,8	56,4	-	2,6	3,6	-
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	4,9	5,0	-	0,3	0,3	-
Türkiye Sınai Kalkınma Bankası	16,8	15,8	-	0,9	1,0	-

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2017.

Tablodan da görüldüğü gibi kamu bankalarının toplam aktiflerin % 32,7, özel sermayeli bankaların % 39,5 ve yabancı sermayeli bankaların ise % 27,7'lik bir paya sahiptir.

Türkiye'de 2015 yılında 2.896 milyar TL'lik aktif büyüklüğe sahip finans sektöründe, bankalar 2.357 milyar TL'lik aktif büyüklükle sektörde %81 paya sahiptir. Bu büyüklük bankaları finans sektörünün ve ülke ekonomisinin en önemli oyuncuları haline getirmektedir. Mevduat bankaları (ticaret bankaları) sermaye yapısına göre; kamu, özel ve yabancı sermayeli bankalar olarak gruplandırılmaktadır. 2006 yılına kadar özel sermayeli bankaların sayısı yabancı sermayeli bankaların sayısından fazla iken, bu yıldan sonra yabancı sermayeli banka sayısı özel sermayeli banka sayısını geçmiştir. Yabancı sermayeli banka sayısı özel sermayeli banka sayısından fazla olsa da aktif büyüklüğü açısından yabancı sermayeli bankalar, özel sermayeli bankaların gerisinde kalmıştır. Yabancı sermayeli bankaların toplam aktiflerdeki payı 2005- 2015 döneminde dikkat çekici bir artış göstermiş, 2005 yılında %5,2 olan sektördeki payları 2006 yılında %12,2'ye, 2014 yılında %15,4'e ve 2015 yılında %26,9'a yükselmiştir.[55]

---

[55] Erdal Aslan, "Türk Bankacılık Sisteminde Aktif Büyüklüğüne Göre İlk Yedi Bankanın Karlılık ve Verimlilik Açısından Karşılaştırmalı Analizi: 2003 – 2015 Dönemi", **Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 34, Ekim 2017, s. 172.

1.3.3. Türk Bankalarının Karlılık Analizi

Finans sektörü içerisinde çok önemli bir yeri olan ticari bankalarda karlılığı etkileyen faktörlere ilişkin birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalarda karlılığı ifade etmek için özellikle aktif karlılığı, öz kaynak karlılığı ve net faiz marjının kullanıldığı gözlemlenmiştir. Karlılık üzerinde etkili olması beklenen faktörler ise içsel ve dışsal faktörler olarak ele alınmıştır. Aşağıda Türkiye piyasası için gerçekleştirilen ampirik çalışmaların veri seti, yöntemi, kullanılan değişkenleri ve sonuçları özet şekilde sunulmuştur.[56]

Gülhan & Uzunlar[57]'ın 2011 yılında yaptığı çalışmada, Türk bankacılık sektörünün 1990-2008 yılları arasındaki verileri alarak panel veri analiz yöntemini kullandığı görülmektedir. Karlılık ölçütü olarak bağımlı değişkenler aktif karlılığı (ROA), öz kaynak karlılığı (ROE); bağımsız değişkenler ise Öz kaynaklar / Toplam Aktifler, Personel Giderleri / Toplam Aktifler, Likit Varlıklar / Toplam Aktifler, Menkul Kıymet / Toplam Aktifler, Takipteki krediler / Toplam krediler, Aktif büyüklüğü, Enflasyon, GSYİH Büyüme Oranı, Sektör Payı, Yoğunlaşma olarak alınmıştır. Sonuç olarak; Öz kaynaklar / Toplam Aktifler (+), Personel Giderleri / Toplam Aktifler (-), Likit Varlıklar / Toplam Aktifler (-), Menkul Kıymet / Toplam Aktifler (+), Takipteki krediler / Toplam krediler(-), Aktif büyüklüğü (-), Enflasyon (-), GSYİH Büyüme Oranı (+), Sektör Payı (-), Yoğunlaşma (+) yönde etkilendiği ortaya çıkmıştır.

Taşkın[58]'ın 2011 yılında yaptığı çalışmada, Türk ticaret bankalarının 1995-2009 yılları arasındaki verileri alarak panel veri analiz yöntemini kullandığı

---

[56] Karakuş, a.g.m., s. 382.

[57] Gülhan, Ü.,& Uzunlar, E. (2011). Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(1), 341-368.

[58] Taskin, F. D. (2011). Türkiye'de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler, Ege Akademik Bakis, 11(2), 289-298

görülmektedir. Karlılık ölçütü olarak bağımlı değişkenler ROA, ROE ve Net faiz marjı (NIM); bağımsız değişkenler ise Toplam Krediler / Toplam Aktifler, Aktif Büyüklüğü, Öz kaynaklar / Toplam Aktifler, Özel Karşılıklar / Toplam Krediler, Personel Giderleri / Toplam Gelirler, Bilanço Dışı Faaliyetler / Toplam Aktif Büyüklüğü, Yabancı Banka Olması, Kişi Başına Düşen Gayrı Safi Milli Hasıla, Sanayi Üretim Endeksi, Faiz Oranı, Enflasyon Oranı olarak alınmıştır. Sonuç olarak ise Öz kaynaklar/Toplam Aktifler (ROE için -), Yabancı Banka (NIM için +), Toplam Krediler / Toplam Aktifler (NIM için -), Aktif Büyüklüğü (NIM için -), Özel Karşılıklar /Toplam Krediler (ROA ve ROE için-), Bilanço Dışı Faaliyetler / Toplam Aktifler (NIM, ROA ve ROE için +), Personel Giderleri / Toplam Gelirler (ROA için -), Sanayi Üretim Endeksi (ROA için +) yönde etkilendiği görülmüştür.

İskenderoğlu vd[59].'nin 2012 yılında yaptığı çalışmada İMKB'ye kote 13 bankanın 2004-2009 yılları arasındaki çeyrek dönemlik finansal verilerini kullanarak, Arellano Bover /Blundell-Bond sistem Genelleştirilmiş Momentler Metodu (GMM) analizini kullanmıştır. Karlılık ölçütü olarak bağımlı değişkenleri ROA ve ROE dir. Bağımsız değişkenleri ise, Bir önceki dönemdeki aktif karlılık, Bir önceki dönemdeki öz kaynak karlılığı, Mevduat / Öz kaynak, (Mevduat + Alınan Krediler)/Öz kaynak, Mevduat/ Toplam Aktifler , (Mevduat + Alınan Krediler)/ Toplam aktifler, Aktif büyüklüğü, Öz kaynak büyüklüğü, Aktifteki artış, Öz kaynaktaki artış, Kurumlar vergisi oranı olarak alınmıştır. Sonuç olarak, Bir önceki dönemdeki aktif karlılık (ROA için +), Bir önceki dönemdeki öz kaynak karlılığı (ROE için +), Mevduat / Öz kaynak (ROA ve ROE için -), (Mevduat + Alınan Krediler) / Öz kaynak (ROA için -), Mevduat / Toplam Aktifler (ROA ve ROE için -), Aktif büyüklüğü (ROA ve ROE için +), Öz kaynak büyüklüğü (ROA ve ROE için +), Aktifteki artış (ROE için +), Öz kaynaktaki artış (ROE için +) yönde etkilendiği görülmüştür.

Samırkaş vd[60].'nin 2014 yılında Türkiye'deki mevduat bankaları Ocak 2003 ile Haziran 2012 dönemi arasındaki verileri kullanarak çoklu regresyon yöntemi yapmıştır. Karlılık ölçütü olarak ROA VE ROE almıştır. Bağımsız değişkenler ise

---

[59] İskenderoğlu, Ö., Karadeniz, E., & Atioğlu, E. (2012). Türk bankacılık sektöründe büyüme, büyüklük ve sermaye yapısı kararlarının karlılığa etkisinin analizi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 7(1), 291-311.

[60] Samırkaş, M. C., Evci, S. & Ergün, B. (2014). Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(8), 117-134.

Toplam Öz kaynak / Toplam Aktif, Menkul Değerler Toplamı / Toplam Aktif, Takipteki Alacaklar Toplamı(net) / Toplam Aktif ,Faiz Dışı Gelir/Toplam Aktif ,% Değişim Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (Cari) ,% Değişim 1 Ay Vadeli Ağırlıklandırılmış Mevduat faiz oranları ,Tüketici Fiyat Endeksi (2003=100) % değişim şeklindedir. Sonuç olarak Toplam Öz kaynak / Toplam Aktif (ROA ve ROE için +), Faiz Dışı Gelir/Toplam Aktif (ROA ve ROE için +) ,% Değişim 1 Ay Vadeli Ağırlıklandırılmış Mevduat faiz oranları (ROA için-)yönde etkilendiği görülmüştür.

Güneş[61] 2015 yılında Türkiye'de faaliyet gösteren mevduat bankalarına ait 2002-2012 dönemine ait verileri kullanarak panel veri analizi yapmıştır. Karlılık ölçütü olarak bağımlı değişkenleri ROE ve ROA almıştır. Bağımsız değişkenleri ise, Aktif büyüklük, Öz kaynaklar / Toplam Aktifler, (Toplam Krediler +Alacaklar) /Toplam Aktifler, Personel Giderleri / Toplam Aktifler, Takipteki Krediler T. / Toplam Krediler, Likit Aktifler / Toplam Aktifler, Enflasyon, GSYİH Büyüme Oranı, Yoğunlaşma alınmıştır. Sonuç olarak, Aktif büyüklük (ROA için +), Öz kaynaklar/ Toplam Aktifler (ROA ve ROE için +), Enflasyon(ROA ve ROE için +), Takipteki Krediler Toplamı / Toplam Krediler (ROA için -) etkilendiği görülmüştür.

Reis vd[62].'nin 2016 yılında yaptığı çalışmada Türkiye'de 2009-2013 yılları arasında sürekli faaliyet gösteren 14 adet mevduat bankasının verileri kullanılarak Panel Veri Analizi yapılmıştır. Karlılık ölçütü olarak bağımlı değişkenler NIM ve ROA alınırken, bağımsız değişkenler ise Borç Toplamı / Aktif Toplamı, Kredi ve Alacaklar / Aktif Toplamı, Diğer Faaliyet Giderleri / Aktif Toplamı, Kredi ve Alacaklar / T. Mevduat, Enflasyon, GSYH, Piyasa Kapitalizasyonu olarak alınmıştır. Çalışmanın sonucunda, Borç Toplamı / Aktif Toplamı (ROA ve NIM için-), Kredi ve Alacaklar / Mevduat Toplamı, (ROA ve NIM için-), Piyasa Kapitalizasyonu (ROA için + ve NIM için -), GSYİH (NIM için -) yönde etkilendiği görülmüştür.

---

[61] Güneş, N. (2015). Banka Kârlılığının Belirleyicileri: 2002-2012 Dönemi Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir İnceleme, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 20(3),265-282.

[62] Reis, Ş. G., Kılıç, Y., & Buğan, M. F. (2016). Banka Karlılığını Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği, Muhasebe ve Finansman Dergisi , (72), 21-36.

Saldanlı vd[63].'nin 2016 yılında yaptığı çalışmada Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 23 mevduat bankasının 2004-2014 dönemi verileri kullanılıp, Panel Veri Analizi yapılmıştır. Karlılık ölçütü olarak bağımlı değişkenler ROA ve ROE alınırken, bağımsız değişkenler ise Öz kaynaklar / Toplam Aktifler, Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler, Faiz Dışı Gelirler / T. Aktifler, Faiz Gelirleri / Faiz Giderleri, (Personel Gid. + Kıdem Tazm.) / Toplam Aktifler alınmıştır. Sonuç olarak Öz kaynaklar / Toplam Aktifler (ROA için +), Faiz Dışı Gelirler (Net) / Toplam Aktifler (ROA ve ROE için +), Faiz Gelirleri / Faiz Giderleri (ROA için +) yönde etkilendiği ortaya çıkmıştır.

Sevim vd[64].'nin 2016 yılında yaptığı çalışmada Borsa İstanbul (BIST)'da işlem gören ve 2002-2013 dönemi için verilerine eksiksiz olarak ulaşılabilen 13 ticari bankanın verileri kullanılıp panel veri analizi yapılmıştır. Bağımlı değişkenler ise ROA ve ROE alınırken, bağımsız değişkenler ise Aktif Büyüme Oranı, Aktiflerin Net Faiz Getirisi, Likit Aktifler / Toplam Aktifler, Kredilerden Alınan Faizler / Ortalama Krediler, Kredilerdeki Büyüme, Kredilerin Ortalama Getirisi, Krediler / Toplam Aktifler, Mevduattaki Artış, Öz sermaye / Toplam Aktifler, Öz sermaye / Mevduatlar, Öz sermaye / Krediler ele alınmıştır. Sonuç olarak Aktiflerin Net Faiz Getirisi (ROA ve ROE için +) , Faizler / Ortalama Krediler (ROA ve ROE için +), Kredilerin Ortalama Getirisi (ROA ve ROE için -) , Krediler / Toplam Aktifler (ROA ve ROE için -) yönde etkilendiği ortaya çıkmıştır.

1.3.4. Finansal Sağlamlık Göstergeleri

En genel anlamda finansal sağlamlık, bankaların faaliyetlerini istikrarlı bir şekilde sürdürebilmesini ifade etmektedir. IMF, 2001 yılından itibaren bankaların finansal istikrarıyla ilgili finansal sağlamlık göstergelerini yayınlanmaya başlamıştır. Finansal sağlamlık göstergeleri IMF üyesi ülkelerde uygulanan çeşitli anketlerden hareket edilerek oluşturulan, "asıl set" ve "destekleyici set" olarak iki bölümden meydana gelmektedir. Finansal sağlamlık göstergelerinin içeriğinde makroekonomik koşullar,

---

[63] Saldanlı, A. & Aydın, M. (2016). Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle İncelenmesi: Türkiye Örneği, Ekonometri ve İstatistik e-Dergisi, (24), 1-9.

[64] Sevim, U. & Eyüboğlu, K. (2016). Ticari Banka Performansının İçsel Belirleyicileri: Borsa İstanbul Örneği, Doğuş Üniversitesi Dergisi 17(2). 211-223.

finansal sistem, reel sektör ve hane halkı gibi farklı faktörleri ölçümleyen oran ve hesaplamalar yer almaktadır.[65]

Türk bankacılık sektörünün finansal sağlamlık göstergeleri, sektörün sağlıklı olduğunu göstermektedir. Sektörde sermaye yeterlilik oranı yaklaşık %20'lerden 2015 yılında %15,6 seviyesine kadar düşmüş olsa da yasal ve uluslararası standartlara göre yüksek düzeydedir. Sermaye yeterlilik oranının yabancı para kredilerin TL karşılıklarının artması, kredi stokundaki hızlı büyüme ve bireysel kredilerdeki risk ağırlıklarının yüksek olması nedeniyle gerilediği söylenebilir. Aktiflerin öz kaynak kaldıraç oranı, %7,7 seviyesine kadar gerilemiştir. Aktiflerin öz kaynak kaldıraç oranının düşmesi, bankacılık sektörün finansman riskini yükseltmektedir. Bankacılık sektöründe öz kaynak karlılığı sürekli düşüş göstererek 2015 yılında %10,2 düzeyinde gerçekleşmiştir. Sektörde aktif karlılığı da düşerek 2017 yılında %1,7 seviyesinde gerçekleşmiştir. Mevduatın krediyi karşılama oranının yükselmesi ve takipteki kredilerin azalması bankacılık sektörün aktif kalitesini yükseltmiştir.[66]

Para politikalarını etkileyen global belirsizlikler, ülkemizde olumsuz döviz kuru hareketlerine, enflasyon oranında artışa ve finansal piyasalarda dalgalanmalara neden olmuş ve makro düzeyde finansal istikrarı olumsuz etkilemiştir. 2010 yılının sonundan itibaren Merkez Bankası, asimetrik faiz koridorunu aktif bir para politikası aracı olarak kullanmaya başlamıştır. Merkez Bankası tarafından alınan makroekonomik tedbirler sayesinde ve nispeten azalan belirsizliklerle birlikte ekonomik ve finansal istikrarı tehdit eden dalgalanma, risk primi ve kırılganlık kısmi olarak düşürülmüştür. Risk primlerindeki gözlenen iyileşme ile birlikte faiz oranlarında düşüş, faiz riskine olan duyarlılığın azalması ve getirilerin daha yatay seyretmesini gibi sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur.[67]

Aşağıdaki tabloda Türk bankacılık sektörünün 2007-2017 döneminde sağlamlık göstergelerindeki değişim verilmiştir.

---

[65] Yasemin Deniz Koç, Ferit Karahan, "Türk Bankacılık Sektöründe Finansal Sağlamlığın Belirleyicileri", **International Journal of Academic Value Studies** ,Vol: 3, Issue: 15, 2017, s. 148.

[66] Erişah Arıcan, Başak Tanınmış Yücememiş, "Ekonomik Gelişmeler ve Seçilmiş Göstergelerle Türkiye'de Bankacılık Sektörü", **İktisadî Araştırmalar Vakfı Dergisi**, 2016, s. 49.

[67] Arıcan, Yücememiş, a.g.m., s. 49-50.

Tablo 4. Türk Bankacılık Sektörünün Sağlamlık Göstergeleri

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Sermaye Yeterliliği											
Sermaye Yeterliliği Oranı	16,8	15,1	15,0	15,7	14,6	17,2	15,5	17,7	19,3	16,5	17,4
Öz kaynaklar / Toplam Aktifler	11,0	10,7	10,7	11,1	10,6	12,7	11,0	12,4	12,2	10,6	11,9
(Öz kaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	7,6	7,3	7,3	8,1	7,8	9,4	8,1	9,2	8,7	7,1	7,8
Net Bilanço Pozisyonu / Öz kaynaklar	-59,0	-28,4	-39,4	-37,5	-38,5	-18,2	-27,2	-20,5	-20,9	-8,7	-15,7
(Net Bilanço Pozisyonu + Net N. Hesap Pozisyonu) / Öz kaynaklar	1,1	-0,8	1,7	-3,5	-1,3	1,9	0,6	0,3	0,3	0,8	-0,1
Bilanço Yapısı											
TP Aktifler / Toplam Aktifler	63,0	60,9	62,1	65,5	65,9	69,8	69,5	74,0	72,9	68,9	71,0
TP Pasifler / Toplam Pasifler	54,5	55,7	55,6	58,8	59,4	65,2	64,3	69,6	68,4	65,1	66,6
YP Aktifler / YP Pasifler	81,4	88,2	85,3	83,7	84,0	86,9	85,5	85,3	85,7	89,1	86,7
TP Mevduat / Toplam Mevduat	54,6	56,6	56,0	61,6	61,3	66,2	64,7	69,6	65,7	64,3	65,1
TP Krediler ve Alacaklar / Toplam Krediler ve Alacaklar	69,8	66,9	69,3	71,7	72,1	74,2	70,6	72,0	72,6	70,5	75,0
Toplam Mevduat / Toplam Aktifler	59,8	59,6	58,7	58,6	60,3	61,8	62,5	66,0	65,7	66,4	65,8
Alınan Krediler / Toplam Aktifler	10,3	11,1	11,3	10,6	10,5	8,6	9,8	9,0	8,0	10,4	9,9
Aktif Kalitesi											
Finansal Varlıklar (net)/Top. Aktifler	15,0	15,7	16,5	17,8	19,4	23,1	26,6	32,7	36,0	30,1	31,9
Toplam Krediler ve Alacaklar / Toplam Aktifler	67,1	65,5	64,7	63,5	61,5	58,9	56,9	52,6	47,3	51,5	49,6
T. Krediler ve Alacak. / T. Mevduat	112,2	109,9	110,2	108,4	102,1	95,3	91,1	79,7	71,9	77,6	75,4
Takipteki Krediler (brüt) / Toplam Krediler Alacaklar	3,2	3,4	3,1	2,9	2,8	2,9	2,7	3,8	5,6	3,7	3,6
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler Alacaklar	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,5	0,6	0,9	0,7	0,4
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler	80,5	78,5	76,2	75,1	77,5	75,2	80,5	84,6	84,6	81,2	88,3

Duran Aktifler / Toplam Aktifler	3,4	3,4	3,4	3,1	2,8	3,2	2,9	3,2	3,5	3,5	4,1
Tüketici Kredileri / Toplam Krediler ve Alacaklar	25,2	25,5	27,1	30,0	33,1	35,2	34,3	34,6	35,2	33,0	34,6
Likidite											
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	24,2	25,5	26,6	27,9	28,8	31,4	31,0	32,9	33,1	26,6	37,3
Likit Aktifler / K.V. Yükümlülükler	43,1	46,1	49,5	51,8	53,2	55,3	52,2	53,5	53,0	43,3	61,2
TP Likit Aktifler / Toplam Aktifler	10,1	11,0	11,0	13,5	13,7	17,7	19,8	24,2	22,7	14,8	22,9
Karlılık											
Ort. Aktif Karlılığı	1,6	1,5	1,2	1,3	1,6	1,8	1,7	2,4	2,5	1,9	2,7
Ort. Öz kaynak Karlılığı	14,8	13,6	11,1	12,3	13,9	15,1	15,2	19,4	21,6	17,5	22,8
Sürdürülen Faaliyetler Vergi Öncesi Kar (Zarar) / Toplam Aktifler	1,5	1,8	1,4	1,6	1,7	2,2	2,0	2,7	3,0	2,2	3,1
Gelir-Gider Yapısı											
Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / T. Aktifler	2,3	2,7	2,8	2,8	2,9	3,4	3,1	3,5	4,0	3,5	4,0
Özel Karşılıklar Sonrası Net Faiz Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri	66,0	57,1	61,9	59,5	58,5	61,0	60,9	58,5	56,0	57,0	56,7
Faiz Dışı Gelirler (net) / T. Aktifler	0,7	1,2	1,1	1,3	1,5	1,6	1,7	2,0	2,0	1,9	2,5
Diğer Faaliyet Giderleri / Toplam Aktifler	1,5	2,0	2,2	2,3	2,3	2,5	2,3	2,6	2,7	3,0	3,1
Personel Giderleri / Diğer Faaliyet Giderleri	43,1	42,6	40,2	42,1	42,9	42,5	44,7	44,2	45,3	44,1	43,9
Faiz Dışı Gelirler (net) / Diğer Faaliyet Giderleri	50,2	61,6	47,5	57,6	64,9	67,1	71,7	76,7	73,6	64,6	81,8

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği.

1.3.5. Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma

Piyasa yoğunlaşması, bir sektördeki şirketlerin içinde bulunduğu rekabet şartlarını göstermesi açısından çok önemlidir. Yoğunlaşmanın yüksek olduğu sektörler,

genellikle birkaç büyük işletme tarafından yönetilen ve fiyatlandırmada tekelci gücü kullanarak yüksek kar elde etme olanağının bulunduğu piyasalardır.[68]

Türk bankacılık sektördeki yoğunlaşma verileri incelendiğinde sektörde yer alan ilk 5 bankanın yoğunlaşmasının çok daha fazla olduğu görülecektir. Ancak yıllar itibariyle ilk 5 ve ilk 10 bankanın toplam mevduatlar, toplam aktifler ve toplam krediler içindeki oranları kısmen düşmüştür. Bahsedilen bu durum, yoğunlaşma oranı yüksek olan bankaların dışındaki diğer bankaların da rekabet güçlerinin yükselmeye başladığını göstermektedir. Ülkemiz bankacılık sektöründe 2015 yılında ilk beş banka içinde 3 özel, 1 kamu ve 1 yabancı sermayeli banka bulunmaktadır. Aynı yılın ilk 10 bankası arasında 4 özel, 3 kamu ve 3 yabancı sermayeli banka yer almaktadır.[69]

Türk bankacılık sektöründeki yoğunlaşma oranlarının tarihsel gelişimi aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 5. Türk Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma (%)

	2009	2010	2013	2015
İlk Beş Banka				
Toplam Aktif	63	63	58	58
Toplam Mevduat	66	66	59	60
Toplam Krediler	55	57	56	56
İlk On banka				
Toplam Aktif	87	87	86	85
Toplam Mevduat	91	91	90	89
Toplam Krediler	85	86	85	84

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği.

---

[68] Adalet Hazar vd., "Türk Bankacılık Sektöründe Piyasa Yoğunlaşması: 2001 Krizi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması", **Maliye Finans Yazıları**, Sayı: 107, 2017, s. 42.

[69] Yücememiş,Arıcan,a.g.m,s. 63.

2. BANKA KARLILIĞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN KARLILIĞI

Bankalar kar etme amaçlı ve bu amaç doğrultusunda faaliyet gösteren kuruluşlardır. Bankaların sağlıklı bir yapıya sahip olması için istikrarlı bir şekilde kar etmesi gerekmektedir.[70] Karlılık, işletmelerin temel amacı ve varlık nedenidir. Bankaların da karlılık performansı, kurumsal ve idari başarının temel göstergelerindendir. Hane halkı, firmalar ve devlet olarak sıralanan iktisadi karar birimleriyle etkileşim içinde olan bankacılık sektöründe yaşanacak muhtemel bir sorun tüm ekonomiyi etkileyecektir. Bundan dolayı, bankacılık sektöründe karlılık ve karlılığın belirleyicilerinin bilinmesi önemlidir.[71] Bankaların da en azından orta vadede faaliyetine devam edebilmesi için kar elde etmesi, içsel kaynak yaratma yoluyla öz sermayesini arttırması, sahip ya da ortaklarına yatırımları karşılığı bir gelir sağlaması gerekir.[72]

Karlılık, işletmelerin yıllar içerisinde kar edebilme yeteneğini koruyabilmesini ifade etmektedir. Diğer kar amaçlı işletmelerde olduğu gibi bankaların da faaliyetlerine devam edebilmesi için karlılık çok önemlidir. Ancak diğer işletmelerden farklı olarak bankaların karlılığının, başarısızlığının ve riskinin tüm finansal sistemi etkileme potansiyeli vardır.[73]

Ticaret bankacılığında sağlanan karların, banka bazında ölçülü ve yeterli olup olmadığının belirlenmesinde dikkate alınması gereken etmenler vardır. Bunlar:[74]

---

[70] Füsun Küçükbay, "Banka Kârlılığını Etkileyen Faktörler: Avrupa Birliği Bankaları ve Türk Bankaları Arasında Karşılaştırma", **Yönetim ve Ekonomi**, Cilt: 24, Sayı: 1, 2017,s. 146.

[71] Nizamülmülk Güneş, "Banka Kârlılığının Belirleyicileri: 2002-2012 Dönemi Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir İnceleme", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 20, Sayı: 3, 2015, s. 266.

[72] Erkan Poyraz, "Türk Bankacılık Sektöründe Optimal Kredi Düzeyinin Belirlenmesi", **Business and Economics Research Journal**, Volume: 3 Number: 2, 2012, s. 47.

[73] Küçükbay, a.g.m., s. 138.

[74] Fatma Gündoğdu, Hayati Aksu, "Mevduat Bankacılığında Karlılık ve Makroekonomik Değişkenler İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama", **Atatürk Ü. İİBF Dergisi, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı**, 2011,s. 244.

- Sermayenin farklı kullanım alanlarında sağlayabileceği gelir,
- Genel ekonomik koşullardaki gelişmeler,
- Bankanın kar hedefleri ve diğer bankaların kar oranlarıdır.

Ülkemizde olduğu gibi finansal sistemi banka ağırlıklı olan ülkelerde bankacılık sisteminin etkinliği tüm ekonomik sistemi etkilemektedir. Bankaların karlılığı, banka yönetiminden ve bankanın iç işleyişinden etkilendiği gibi, banka karlılığını etkileyebilecek yasal ve yapısal değişiklikler ya da makroekonomik değişkenler gibi dış dinamikler de bulunmaktadır.[75]

Banka karlılığını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bankaların karlılığını etkileyen faktörlere teknolojik yenilikler, artan kredi ve mevduat hacmi, bankacılık hizmetlerinden sağlanan gelirler, bankaların alternatif dağıtım kanallarından elde edilen gelirler örnek verilebilir. Ayrıca ekonomik sistem içindeki yeri dikkate alındığında bankaların karının faiz oranları, büyüme, enflasyon gibi makroekonomik değişkenlerden de etkilenmesi olağandır.[76]

Bankaların karlılığını etkileyen faktörler, içsel ve dışsal faktörler olarak iki grupta incelenebilir. Yani banka karlılığı dışsal (makro) ve içsel (mikro) belirleyicilerin bir fonksiyonu olarak ifade edilmektedir. İçsel faktörlerin bir kısmı, finansal tablolardan elde edilebilmekte olup bu sebeple bunlar mikro veya bankaya özgü değişkenler olarak adlandırılırlar. Dışsal faktörler ise, banka yönetimiyle ilgili olmayan fakat finansal kurumların performanslarını etkileyen ekonomik ve yasal şartları yansıtan faktörlerdir. Banka karlılığının belirleyicileri konusunda yapılan çalışmalarda içsel faktörler genelde, büyüklük, sermaye, risk yönetimi, gider yönetimi, menkul kıymet cüzdanı ve takipteki krediler gibi değişkenler kullanılmaktadır.[77] İçsel faktörler bankanın işleyişi ve yönetimiyle ilgili iken dışsal faktörler banka ve bankanın faaliyetlerinden bağımsız ancak karlılığı etkileyen, ekonomik ve yasal şartları yansıtan faktörlerdir.[78]

---

[75] Canan Dağıdır, "Türk Bankacılık Sektöründe Karlılık ve Makro Ekonomik Değişkenlerle İlişkisi", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2010, s. 32.

[76] Mustafa Can Samırkaş vd., "Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri", **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 8, 2014, s. 132.

[77] Ünal Gülhan, Evcan Uzunlar, "Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama",**Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**,Cilt: 15, Sayı:1, 2011 s. 343.

[78] Hakkı Öztürk, "Türk Bankacılık Sektörünü Etkileyen Makro Ekonomik Faktörlerin Ampirik Analizi", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, Cilt: 53, Sayı: 620, 2016,s. 12.

Bankaların kontrolünde ve yönetiminde olan, karlılık göstergesi olarak kabul edilebilecek değişkenler içsel, bankaların kontrolü dışında olan, bankaların faaliyet gösterdiği finansal sistemin ve makroekonomik çevrenin temel göstergelerini temsil eden değişkenler ise dışsal değişkenler olarak sınıflandırılır.[79]

Banka karlılığını belirlemede kullanılan içsel ve dışsal değişkenlerden bazıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6. Banka Karlılığını Etkileyen İçsel ve Dışsal Değişkenler

	Değişkenler	**Açıklama**
İçsel Değişkenler	Aktif Karlılığı	Vergi Sonrası Net Kar / Aktif Toplamı
	Net Faiz Marjı	(Faiz Gelirleri – Faiz Giderleri) / Aktif Toplamı
	Kaldıraç Oranı	Borç Toplamı / Aktif Toplamı
	Likidite Oranı	Kredi ve Alacaklar / Aktif Toplamı
	Faaliyet Giderleri Oranı	Diğer Faaliyet Giderleri / Aktif Toplamı
	Kredi / Mevduat Oranı	Kredi ve Alacaklar / Mevduat Toplamı
Dışsal Değişkenler	Enflasyon	TÜFE Bazlı Enflasyon Oranı
	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)	Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki % Değişim
	Piyasa Kapitalizasyonu	(Dolaşımdaki Pay Senedi Sayısı x Kapanış Fiyatı) / GSYİH

Kaynak: Ş. Gül Reis vd., "Banka Karlılığını Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Ekim 2016, s. 28.

Aktif karlılığı banka yönetiminin mevcut varlıklarla ne kadar kar üretebildiğini ve varlıkların ne kadar etkin kullanıldığını gösteren önemli bir göstergedir. Bu nedenle literatürde banka karlılığının değerlendirilmesinde en yaygın ölçü haline gelmiştir.[80]

Aktif karlılık oranı, bankanın karlılığı konusunda yararlı bir gösterge olmasına rağmen, bankanın ortakları daha çok bankaya koydukları sermayenin karlılığı ile ilgilenirler. Bu da öz kaynak karlılık oranı (ROE) olarak ifade edilen oran yardımıyla değerlendirilir. Bu oran, bankaya yatırılan sermayenin hangi karlılıkla değerlendirildiğini göstermesi nedeniyle temel bir karlılık göstergesi durumundadır.[81]

---

[79] Ş. Gül Reis vd., "Banka Karlılığını Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Ekim 2016, s. 27.

[80] Reis, a.g.m., s. 22.

[81] Poyraz, a.g.m., s. 42.

Net kar (zarar) / Ortalama Toplam Aktifler Oranı, bankaların toplam aktifleri (yatırımları) başına düzen kar (zarar) hakkında bilgi vermektedir.[82]

Aktif karlılık oranı, net kar marjı ile aktif devir hızının bileşiminden oluşmaktadır. Bu oran, bankaların varlıklarını ne ölçüde verimli kullandıklarını, dolayısıyla yaptıkları yatırımlardan ne ölçüde kar elde ettiklerini değerlendirilmesi açısından önemlidir. Net faiz marjı ise faiz gelirleri ile faiz giderleri arasındaki farkın aktif toplamına bölünmesiyle elde edilmektedir. Net faiz marjı, bankaların aracılık maliyetlerinin ve finansal performanslarının ölçümünde önemli bir gösterge olarak kabul edilmekte ve sistemin etkinliğini ortaya koymada yol gösterici rol oynamaktadır. Kaldıraç oranı, bankanın varlıklarının ne kadarlık kısmını yabancı kaynak kullanarak finanse ettiğini göstermektedir. Bankaların likidite durumunu incelemek açısından likidite oranı olarak kredi ve alacaklar/aktif toplamı kullanılmaktadır. Bu oran bankaların kaynaklarının ne kadarlık kısmını likit varlıklara yatırdığını gösterir. Bankaların faaliyetleri gereği yabancı kaynakları, pasif içerisinde ciddi bir paya sahip olduğundan, likit varlıklara yaptıkları yatırımın yüksek olması beklenir. Yine bankalar açısından likidite oranı olarak kabul edilen kredi/mevduat oranı da karlılığın göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bankaların topladıkları mevduatları ne ölçüde krediye dönüştürdüğünü ifade eden bu oran, yeterli likit varlık bulundurulup bulundurulmadığının anlaşılmasına da yardımcı olmaktadır. Oranın yüksek olması bankanın likidite riski taşıdığını göstermektedir.[83]

Dışsal belirleyiciler, kontrol değişkenleriyle (faiz oranı, enflasyon ve dönemlik çıktılar) piyasa karakteristiklerini gösteren sanayi büyüklüğü, pazar yoğunlaşması ve sahiplik statüsünü kapsayan değişkenlerden oluşmaktadır. Ayrıca karlılık değişkenleri ile makroekonomik kontrol değişkenleri arasında da bir ilişki vardır. Buradaki makroekonomik kontrol değişkenleri; uzun vadeli faiz oranı, enflasyon oranı ve para arzındaki büyüme gibi değişkenlerdir. Enflasyonun banka karlılığına etkisi, bankanın ücretlerinin ve diğer giderlerinin enflasyondan daha hızlı bir oranda

---

[82] Yücel Ayrıçay vd., "Mevduat ve Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması", **KSÜ İİBF Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2014, s. 4.

[83] Reis, a.g.m., s. 28.

artıp artmadığına bağlıdır. Yapılan birçok çalışma enflasyon ve uzun vadeli faiz oranı ile karlılık arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır.[84]

Bankaların karlılığını etkileyen değişkenler çalışmanın izleyen kısmında ayrıntılı olarak incelenmiştir.

2.1. Ekonomik Büyüme

Finansal sistem içinde yer alan bankalar, yerine getirdikleri fonksiyonlarıyla, ülke ekonomilerinin büyüme süreçlerinde önemli rol oynamaktadırlar. [85] Bankacılık sektörünün ülke ekonomisinin büyümesine etkisi olduğu gibi ekonomik büyümenin de bankacılık karlılığına olumlu etkilerinin olduğu kabul edilebilir.

Bankalar, üretim kesimine sunduğu finansal kaynaklar ile iktisadi gelişimin ve ulusal işletmelerin rekabetçi gücünün belirleyicisi konumunda olduğu için finansal piyasaların en temel kurumudur. Bu bağlamda, finansal piyasaların, özelde ise bankacılık sektörünün yapısı, büyüklüğü ve sağlamlığı güçlü bir ekonomi için esas teşkil etmektedir.[86]

Bankalar kullandıracakları kredilerde, toplumsal tasarrufları kullanacak işletmeler konusunda seçici davrandıklarından tasarrufların etkin dağılımı sağlanarak ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. Bankalar, teknolojik değişime ve verimlilik artışı üzerindeki olumlu etkisi ile ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkilere neden olmaktadır.[87]

Ekonomik büyüme bir ülkede mal ve hizmet üretim miktarının artmasıyla, dolayısıyla milli gelirdeki yükselişlerle açıklanır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler

---

[84] Hakan Sarıtaş, Cengiz Saray, "Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Performansının Analizi", **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 11, 2012, s. 29.

[85] Ahmet Turgut, Hacı İsa Ertay, "Bankacılık Sektörünün Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Üzerine Nedensellik Araştırması", **Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 4, Aralık 2016, s. 116.

[86] İlhan Ege vd., "CAMELS Performans Değerleme Modeli: Türkiye'deki Mevduat Bankaları Üzerine Ampirik Bir Uygulama", **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt-Sayı: 8 (4), Ekim 2015, s. 110.

[87] Dilek Tandoğan, Hasan Özyurt, "Bankacılık Sektörünün Ekonomik Büyüme ve Sürdürülebilir Ekonomik Kalkınma Üzerine Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Nedensellik Testleri (1981-2009)", **Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi**, Cilt: XXXV, Sayı: II, s. 52.

açısından kilit kavramlardan biri olan ekonomik büyümeyi destekleyen en önemli unsur ise finansal piyasalardır. Finansal sistem, büyüme ve kalkınma için gerekli olan fonların ve tasarrufların toplanmasını sağlayarak bunların yatırıma dönüşmesinde hayati bir işlevi yerine getirmektedir. Bankaların kredi mekanizması yoluyla yatırımları arttırması, üretimin, istihdamın ve milli gelirin artışını da beraberinde getirmektedir.[88]

GSYİH, birçok nedenden dolayı banka kredi ve mevduatları açısından arz ve talebi doğrudan etkileyebilmektedir. Ekonomik durgunluk dönemlerinde GSYİH'daki büyümenin düşmesiyle birlikte, bankaların kredi riski artmakta ve bu durum bankaların karlılığını da düşürmektedir. Aksine ekonomik büyümenin arttığı dönemlerde, bankalar daha fazla borç verebildiklerinden ve net faiz marjlarını arttırdıklarından bankaların karlılığı da artmaktadır. Buna göre, GSYİH'da ki büyüme ile banka karlılığı arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir.[89]

2.2. Kişi Başına Milli Gelir

Kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH), bir ekonomideki toplam ekonomik faaliyetleri göstermesi bakımından en yaygın kullanılan makroekonomik değişkendir. GSMH'deki yıllık büyüme oranları, kredilerin arz ve talebine etki ettiği ve banka karlılığıyla aralarında pozitif bir ilişki olduğu düşünülmektedir.[90] 1998-2017 dönemine ilişkin kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla verileri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

---

[88] Pınar Pehlivan vd., "Türkiye'de Bankacılık Faaliyetleri İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Analizi", **V. Anadolu International Conference in Economics, May 11-13, 2017, Eskişehir**, s. 2.

[89] Hakan Sarıtaş vd., "Banka Karlılığı ile Finansal Oranlar ve Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Sistem Dinamik Panel Veri Modeli ile Analizi: Türkiye Araştırması", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1, Nisan 2016, s. 93.

[90] F. Dilvin TAŞKIN, "Türkiye'de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler", **Ege Akademik Bakış**, Cilt: 11, Sayı: 2, Nisan 2011, s. 294.

Tablo 7. Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (1998-2017)

		Cari Fiyatlarla			
Yıl	**Yıl Ortası Nüfus** ('000)	**Değer** (TL)	**Değişim Oranı** (%)	**Değer**($)	**Değişim Oranı** (%)
1998	62.464	1.151	-	4.442	-
1999	63.364	1.691	46,9	4.003	-9,9
2000	64.269	2.656	57,0	4.229	5,6
2001	65.166	3.766	41,8	3.084	-27,1
2002	66.003	5.445	44,6	3.581	16,1
2003	66.795	7.007	28,7	4.698	31,2
2004	67.599	8.536	21,8	5.961	26,9
2005	68.435	9.844	15,3	7.304	22,5
2006	69.295	11.389	15,7	7.906	8,2
2007	70.158	12.550	10,2	9.656	22,1
2008	71.052	14.001	11,6	10.931	13,2
2009	72.039	13.870	-0,9	8.980	-17,8
2010	73.142	15.860	14,3	10.560	17,6
2011	74.224	18.788	18,5	11.205	6,1
2012	75.176	20.880	11,1	11.588	3,4
2013	76.148	23.766	13,8	12.480	7,7
2014	77.182	26.489	11,5	12.112	-2,9
2015	78.218	29.899	12,9	11.019	-9,0
2016	79.278	32.904	10,0	10.883	-1,2
2017	80.313	38.660	17,5	10.597	-2,6

Kaynak: TÜİK, Dönemsel Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, IV. Çeyrek: Ekim - Aralık, 2017.

Okuyan ve Karataş (2017)'ın bankacılık sektörünün karlılık analizine ilişkin çalışmalarından elde ettikleri sonuçlara göre, gayrisafi yurtiçi hasıla oranının yüzde 10 anlamlılık düzeyinde aktif karlılığı üzerinde, bankaların borçlarını istenildiğinde ödeme gücünün yüzde 10 anlamlılık düzeyinde öz kaynak karlılığı üzerinde belirleyici bir değişkendir.

GSYİH'da meydana gelen artışın, kişilerin yatırıma yönlenerek borçlanma talebini ve dolayısıyla da bankaların faiz gelirlerini artırması beklenmektedir. Bahsedilen bu beklenti banka karlılığını pozitif yönde etkilemektedir.[91]

[91] Reis, a.g.m., s. 32.

2.3. Yurt İçi Tasarruf Düzeyi

Yurt içi tasarruflar, yatırımları finanse etmenin en güvenilir ve en maliyetsiz kaynağıdır. Bu bakımdan yurt içi tasarruflar, ekonominin genel dengesinin temel değişkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Yurt içi tasarruflar ayrıca, toplumsal refahın da önemli belirleyicilerinden biridir.[92]

Ülkelerdeki tasarruf eğilimi, bir ülkede ne oranda yatırım yapılacağını, ne oranda dış tasarruf kullanılacağını ve cari işlemler dengesinin ne yönde gelişeceğini belirlemektedir. Yurtiçi tasarruf oranı özellikle de gelişmekte olan ülkeler için, sermaye birikimi ve sürdürülebilir büyüme bakımından oldukça önemlidir. Tasarruf oranı ayrıca, bir ülkedeki servet birikimindeki gelişimi etkileyerek kişilerin yaşam boyu refahlarını yükseltmeleri ve yaşam standartlarını korumaları için de önemli bir işleve sahiptir.[93]

Şirket ve hane halkı tasarruflarının artışında, finansal piyasalarının gelişiminin önemli bir etkisi vardır.[94] Finansal sistem içinde önemli bir yere sahip bankacılık sektörü, ekonomik büyüme için gerekli fonların toplanmasına aracılık ederek birçok projenin uygulamaya konulmasını sağlamaktadır. Bankacılık sektörü dışında kalan kişilerin ve kurumların sisteme dahil edilmesiyle birlikte ülkedeki tasarrufların miktarı artmakta ve artan bu tasarruflar da sermaye birikimini artırarak kredi mekanizması aracılığıyla ekonomik büyümenin sağlanmasına ve istihdamın artırılmasına katkı sağlamaktadır.[95]

---

92 Serap Barış, Nısfet Uzay, "Yurtiçi Tasarruflar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 46, Temmuz-Aralık 2015 s. 120.

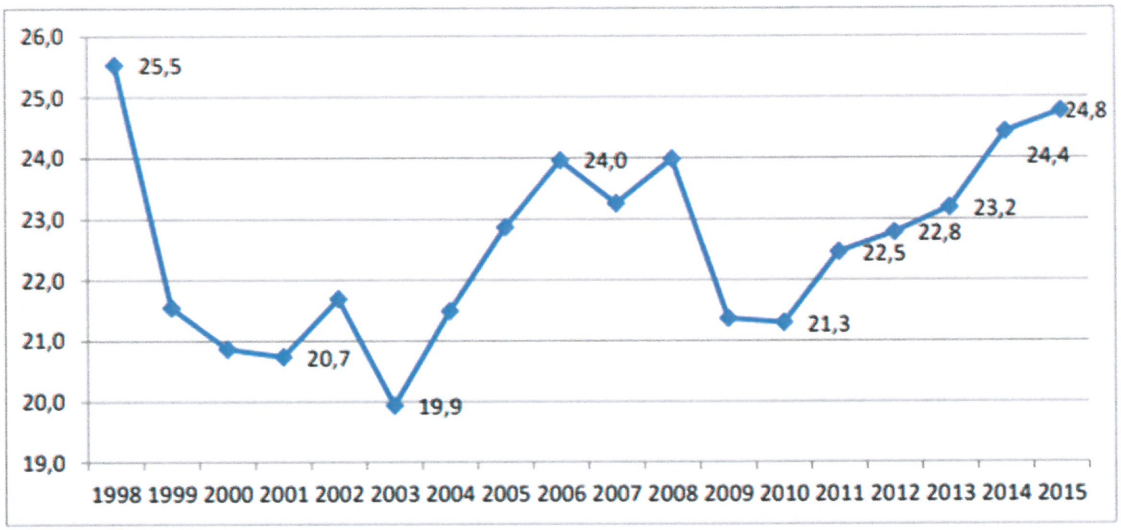
93 Özgür Özel, Cihan Yalçın, **Yurtiçi Tasarruflar ve Bireysel Emeklilik Sistemi: Türkiye'deki Uygulamaya İlişkin Bir Değerlendirme**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2013 s. 2.

94 Ercan Sancak, Nedret Demirci, "Ulusal Tasarruflar ve Türkiye'de Sürdürülebilir Büyüme İçin Tasarrufların Önemi", **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 8, Cilt: 8, Sayı: 2, Güz 2012, s. 172.

95 Ahmet Turgut, Hacı İsa Ertay, "Bankacılık Sektörünün Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Üzerine Nedensellik Analizi", **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 4, 2016, s. 115.

1998-2015 yılları arasında Türkiye'nin toplam yurtiçi tasarruf oranı, ortalama % 23 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran 2011 yılı ve sonrasında artarak 2015 yılında 1998 yılından sonra en yüksek değere ulaşmıştır.[96]

1998-2015 döneminde ülkemizde toplam yurt içi tasarruf oranının gelişimi aşağıdaki şekilde verilmiştir.

Şekil 2. Toplam Yurt İçi Tasarruf Oranı (%)

Kaynak: TÜİK

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü gibi 2000'li yıllarda Türkiye'nin yurtiçi tasarruf oranında büyük bir düşüş yaşanmıştır. 1990'lı yıllarda gayrisafi milli kullanılabilir gelirin ortalama % 23,5'ini oluşturan yurtiçi tasarruflar 2000-2008 yılları arasında ortalama % 17 düzeyine gerilerken, 2010'da ise % 13,5'e düşmüştür. Bu düşüşün temel nedeni özel tasarruflardaki keskin düşüştür.[97] Tasarruf oranlarında 2009 yılından sonra görülen artışın temel nedenlerinden biri, kriz dönemi sonrasında kamu tasarruflarının toparlanmasıdır.[98]

---

[96] A. Gülin Özsan vd., **Türkiye'de Yurt İçi Tasarrufların ve Tüketimin Gelişimi**, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Dairesi, Haziran 2017, s. 5.

[97] T. C. Kalkınma Bakanlığı, **Yurtiçi Tasarruflar**, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2014, s. 1.

[98] Özsan, **a.g.e.**, s. 5.

Tablo 8. Yurtiçi Tasarrufların ve Sabit Sermaye Yatırımlarının GSYİH İçindeki Payı

	Yurt İçi Tasarruflar / GSYİH	Sabit Sermaye Yatırımları / GSYİH
1998	24,3	23,1
1999	20,1	19,3
2000	18,4	20,8
2001	18,4	16,4
2002	18,6	17,1
2003	15,5	17,4
2004	16,0	20,7
2005	16,0	21,4
2006	16,6	22,6
2007	15,5	21,8
2008	16,8	20,2
2009	13,2	17,2
2010	13,5	19,2
2011	14,4	22,1
2012	14,5	20,6
2013	13,4	20,6
2014	14,9	20,5
2015	24,8	29,7
2016	24,5	29,3

Kaynak: T. C. Kalkınma Bakanlığı.

Kalkınma Bakanlığı raporlarına göre Türkiye'deki toplam yurt içi tasarruflar (kamu tasarrufları + özel tasarruflar), 1980-1988 yılları arasında keskin artış döneminden sonra 1988'den günümüze azalmıştır. 1988 sonrası dönemde başlayan tasarruflardaki bu düşüş 1998'den sonra hızlanmıştır. 1987 yılında %30 düzeyinde olan tasarruf oran, 1998 yılında %24,8 düzeyine gerilemiştir.1991-2001 yılları arasında ortalama %24 olan özel tasarruf oranları, 2005-2010 yıllarında % 13,4'e gerilemiştir. 2010 yılından sonra 2016 yılında %24,5 e yükselmiştir.[99]

Ülkemizde tasarrufların GSYİH içindeki payının düşük düzeyde olması, finansal piyasaları kısıtlı araçlarla faaliyete devam etmeye zorlamakta ve finansal piyasalarla bankacılık sektörünün gelişimini sınırlandırmaktadır. Türkiye'de tasarrufların

---

[99] Celal Koloğlu, "Türkiye'de Tasarruf Alışkanlıkları ve Ekonomiye Yansımaları", **İNSAN**, Sayı: 745, Ocak-Şubat 2015, s. 7.

yetersiz olması, bankaların kredi mekanizmasının işleyişindeki etkinliği azaltarak yatırımları olumsuz etkilemektedir.[100]

Aşağıdaki tabloda kamu, özel tasarrufların ve yatırımların GSYİH'ya oranındaki yıllar itibariyle değişim verilmiştir.

Tablo 9. Tasarruf ve Yatırımların GSYİH Oranları

Yıllar	Kamu Tasarrufu GSYİH Oranı	Özel Tasarruf GSYİH Oranı	Toplam Yurtiçi Tasarruflar GSYİH oranı	Toplam Yatırımların GSYİH Oranı
1998	-1,4	25,7	24,3	22,4
1999	-5,0	25,1	20,1	19,5
2000	-3,4	21,8	18,4	21,2
2001	-7,1	25,5	18,4	15,5
2002	-4,8	23,4	18,6	18,0
2003	-4,1	19,6	15,5	18,0
2004	-1,0	16,9	16,0	19,8
2005	2,8	13,2	16,0	20,4
2006	4,2	12,4	15,5	22,4
2007	2,4	13,1	16,8	21,4
2008	1,7	15,1	13,2	22,1
2009	-0,8	14,1	13,5	15,3
2010	1,5	12,0	14,4	19,8
2011	3,7	10,7	14,4	23,8
2012	2,9	11,6	14,5	20,4
2013	2,9	9,7	12,6	19,6
2014	2,4	11,3	13,7	19,9
2015	3,6	21,1	24,8	29,7
2016	2,7	21,7	24,5	29,3

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı

2.4. Yabancı Sermaye Girişi

Yabancı sermaye yatırımları, bir ülkede bir işletmenin satın alınması, yeni kurulan bir işletme için sermaye sağlanması ya da faaliyetine devam eden bir işletmenin mali piyasalardaki varlıklarının satın alınması şeklinde yapılan yatırımları ifade eder.

[100] Gökhan Işıl vd.,"Tasarrufların Yatırıma Dönüşümünde Banka Kredilerinin Rolü", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, Cilt: 53, Sayı: 622, 2016, s. 30.

Yabancı sermaye yatırımları, reel piyasalarda doğrudan yabacı sermaye yatırımları ve finansal piyasalarda ise dolaylı yabancı sermaye yatırımları olarak gerçekleştirilmektedir.[101]

Aşağıdaki tabloda ülkemizde 2010–2017 döneminde uluslararası doğrudan yatırım girişlerine ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 10. 2010–2017 Döneminde Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri (Milyon Dolar)

	2010	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2016-2017 Değ. (%)**	**2002-2017 Toplam**
Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişi	**9.099**	**16.182**	**13.744**	**13.563**	**13.119**	**18.002**	**13.343**	**10.830**	**-18,8%**	**194.150**
Uluslararası Doğrudan Sermaye	6.221	14.145	10.128	9.936	8.371	11.713	6.913	5.568	**-19,5%**	**139.748**
Sermaye	6.256	16.136	10.761	10.523	8.632	12.077	7.534	7.437	-1,3%	**148.138**
Tasfiye	35	1.991	633	587	261	364	621	1.869	201,0%	**8.390**
Diğer Sermaye (Net)	384	24	980	578	427	2.133	2.540	619	**-75,6%**	**12.451**
Gayrimenkul (Net)	2.494	2.013	2.636	3.049	4.321	4.156	3.890	4.643	**19,4%**	**41.951**

Kaynak: TCMB

Ülkemiz için en önemli yabancı sermaye girişi portföy yatırımlarından oluşmaktadır. Portföy yatırımlarının meydana getirdiği olumlu ekonomik ortam, mevduatların artışını sağlamakta, menkul kıymetler ve özkaynakları da olumlu yönde etkilemektedir. 2001 yılında yaşanan krizden sonra bankacılık sektöründe dış finansman konusunda güçlük yaşanmasına rağmen, bahsedilen krizden sonraki dönemde gerçekleştirilen yapısal reformların da etkisiyle bankacılık sektörünün aktif kalitesi ve büyüklüğü artmıştır. Bu şekilde oluşturulan güven ortamı sonucunda yurt dışı finansman olanakları genişlemiş ve artan portföy yatırımları mevduatların da artmasını sağlamıştır. Bankaların doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında ve

---

[101] Sefer Şener, Cüneyt Kılıç, "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Yabancı Sermaye", **Bilgi**, Cilt:16, Sayı: 1, 2008, s. 22-23.

portföy yatırımlarında özel sektöre kullandırdığı krediler bankacılık sektöründe önemli değişimlere neden olmuştur.[102]

Özellikle bankacılık alanındaki yabancı sermaye yatırımları, sektörde artan rekabetle birlikte, ürün çeşitlenmesine, verimlilik ve kaynakların etki kullanımına yol açarak bankaların karlılığını olumlu yönde etkilediği belirtilebilir.

2.5. Enflasyon

Bankaların karlılığını etkileyen makroekonomik değişkenlerinden biri olan enflasyon, bankaların gerçekte düşük olan karlarını gizlemektedir. Bankalar da, diğer işletmelerde olduğu gibi gerçek olmayan karlar oluşmaktadır. Enflasyon, bankaların bilanço kalemlerinin şişmesine neden olmaktadır.[103] Enflasyonun faiz oranlarının artmasına neden olduğu için banka karlılığına pozitif etki edebilmektedir.[104]

Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 9 gelişmekte olan ülkenin bankacılık sektörü karlılığını aktif karlılığı ve net faiz marjı ile ölçerek performanslarını etkileyen faktörlerin panel veri analizi ile test dildiği bir analizin sonucuna göre; likiditenin, faaliyet giderlerinin ve kapitalizasyonun, enflasyonun ve büyüklüğünün aktif karlılığı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Net faiz marjını anlamlı olarak etkileyen değişkenler ise kredi riski, faaliyet giderleri, kapitalizasyon, büyüklük ve enflasyondur. Gelişmekte olan ülkelerin karlılığı ve finansal sağlamlığı göstergelerini belirlemek için yapılan ve aktif karlılığın ve özkaynak karlılığının bağımlı değişken olarak kullanıldığı diğer bir çalışmada da elde edilen sonuçlara göre, takipteki krediler ve faiz dışı giderler karlılık üzerinde negatif etkiye sahipken; kapitalizasyon ve faiz oranı marjları karlılığı pozitif yönde etkilemektedir.[105] Aşağıdaki tabloda 2001-2017 yılları arasındaki yıllık enflasyon oranlarındaki değişim yer almaktadır.

---

[102] Salih Barışık, Aykut Şarkgüneşi, "Yabancı Sermaye Hareketlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri (1990-2007 Dönemi Nedensellik Analizi)" **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 9, 2009, s. 30.

[103] Gülhan, Uzunlar, a.g.m., s. 345.

[104] H. Aydın Okuyan, Yasemin Karataş, "Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Analizi", **Ege Akademik Bakış**, Cilt: 17, Sayı: 3, Temmuz 2017, s. 401.

[105] Reis, a.g.m., s. 23.

Tablo 11. 2001-2017 Arası Yıllık Enflasyon Oranları

Yıllar	TÜFE (%)	ÜFE (%)
2001	68,53	88,56
2002	29,75	30,84
2003	18,36	13,94
2004	9,32	13,84
2005	7,72	2,66
2006	9,65	11,58
2007	8,39	5,94
2008	10,06	8,81
2009	6,53	5,93
2010	6,4	8,87
2011	10,45	13,33
2012	6,16	2,45
2013	7,40	6,97
2014	8,17	6,36
2015	8,81	5,71
2016	8,53	9,94
2017	11,92	15,47

Kaynak: TÜİK

Enflasyon oranının yüksek olduğu dönemlerde bankacılık sektöründe önemli sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Yüksek enflasyon oranı, banka karlarının nominal olarak artmış görünmesine neden olmaktadır. Ancak yüksek enflasyon dönemlerinde bankaların reel karları azalmakta ve öz kaynaklarının reel büyüklükleri düşmektedir. Bununla birlikte yüksek enflasyon bankaların kaynak maliyetlerini ve işletme giderlerini artırmakta, kaynak maliyetlerindeki bu artışın etkisiyle kredi faizleri yükselmekte ve düşük riskli plasman olanakları önemli ölçüde daralmaktadır.[106] Yüksek enflasyonlu dönemlerde bankacılık sektöründe yaşanan olumsuz etkilerden biri de sorunlu kredilerdeki artıştır.[107]

---

[106] Levent Çinko, Rengin Ak, "Küreselleşen Ekonomilerde Yaşanan Bankacılık Krizleri'nin Anatomisi", **Maliye Finans Yazıları**, Yıl: 23, Sayı: 83, Nisan 2009, s. 61-62.

[107] Hakan Sarıtaş vd., "Banka Karlılığı ile Finansal Oranlar ve Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Sistem Dinamik Panel Veri Modeli ile Analizi: Türkiye Araştırması", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1, Nisan 2016, s. 92.

2.6. Merkez Bankası'nın Gecelik Borç Verme Faiz Oranı

Borç verme faiz oranı, fon ihtiyacı olan bankanın merkez bankasından borçlanmak için ödemesi gereken faiz oranıdır. Borç alma faiz oranı ise elinde fon fazlası bulunan bankanın merkez bankasına bu fonları yatırarak elde edeceği faiz oranıdır. Merkez bankasının borç verme faiz oranını arttırması durumunda bankaların borçlanma maliyetleri arttıracağı için bankaların karında azalma ortaya çıkabilecektir.[108]

Aşağıdaki tabloda merkez bankasının çeşitli tarihlerdeki borç alma ve borç verme faiz oranlarındaki değişme verilmiştir.

Tablo 12. TCMB Faiz Oranları (%)

Tarih	Borç Alma	Borç Verme
11.11.02	44.00	51.00
15.10.03	26.00	31.00
20.12.04	18.00	22.00
09.12.05	13.50	17.50
21.07.06	17.50	22.50
14.12.07	15.75	20.00
19.12.08	15.00	17.50
20.11.09	6.50	9.00
17.12.10	1.50	9.00
21.10.11	5.00	12.50
21.11.12	5.00	9.00
21.08.13	3.50	7.75
28.08.14	7.50	11.25
25.02.15	7.25	10.75
25.11.16	7.25	8.50
25.01.17	7.25	9.25

Kaynak: TCMB.

[108] Sarıtaş vd., a.g.m., s. 92.

2.7. Sanayi Üretim Endeksi

Sanayi üretim endeksi, sanayi sektöründeki toplam büyümeyi göstermektedir. Sanayi üretim endeksi, bankaların kredi ve mevduatlarına olan arz ve talebi doğrudan etkilemektedir. Sanayi üretim endeksi ile banka karlılığı arasındaki ilişki katsayısının pozitif olması beklenmektedir.[109]

Aşağıdaki tabloda 2005-2017 dönemine ait aylık sanayi üretim endeksine ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 13. Sanayi Üretim Endeksi

Yıl	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ortalama
2005	72,1	74,1	84,8	81,8	85,4	88,1	86,1	86,0	93,9	96,0	87,9	97,3	86,1
2006	72,9	80,6	95,3	90,3	96,1	97,5	94,2	91,6	98,2	92,2	100,5	99,8	92,4
2007	86,9	87,8	101,1	95,7	103,2	102,2	99,9	98,9	102,4	101,6	108,8	98,2	98,9
2008	96,7	95,9	104,7	102,9	106,3	104,6	104,3	95,5	98,3	95,2	94,8	81,1	98,3
2009	75,9	72,9	82,2	83,5	88,1	94,2	95,0	89,3	88,8	101,1	92,0	100,5	88,6
2010	85,6	85,4	100,0	97,7	101,7	103,9	105,0	100,5	97,2	108,6	98,6	115,9	100,0
2011	101,9	97,7	111,7	107,1	111,6	114,1	112,4	106,2	111,0	119,9	107,2	120,1	110,1
2012	104,5	102,9	115,8	110,0	118,2	116,5	116,1	103,4	116,4	112,3	121,4	116,7	112,9
2013	106,8	104,4	116,0	115,3	120,5	120,0	122,9	102,1	123,9	111,7	127,0	124,8	116,3
2014	114,9	109,7	121,3	120,9	122,7	122,0	117,4	115,0	129,4	116,7	125,5	130,3	120,5
2015	112,4	110,6	127,2	125,5	123,1	130,2	118,9	124,5	119,2	134,0	130,1	136,2	124,3
2016	116,4	120,2	133,2	126,4	131,9	131,8	108,9	128,0	114,3	134,3	136,2	137,9	126,6
2017	121,6	118,3	137,1	134,3	137,5	127,3	137,1	133,2	129,7	146,6	145,7	146,8	134,6

Kaynak: TÜİK, Sanayi Üretim Endeksi, Aralık 2017

2.8. Finansal Krizler

Finansal krizle ilgili literatür de birçok farklı tanım vardır. Bu tanımlardan biri finansal krizi, "genel olarak herhangi bir mal, hizmet, üretim faktörü veya finans piyasasındaki fiyat ve miktarlarda kabul edilebilir bir değişme sınırının üstünde gerçekleşen şiddetli dalgalanmalar" şeklinde ifade etmektedir. Diğer bir tanıma göre

---

[109] Sarıtaş, a.g.m., s. 93.

finansal kriz, "verimli yatırım olanaklarına sahip mali piyasaların ters seçim ve ahlaki tehlike sorunlarının gittikçe kötüleşmesi nedenleriyle, fonların etkin biçimde aktarılamaması sonucu ortaya çıkan doğrusal olmayan bozulmalar" şeklindedir. Başka bir tanıma göre ise finansal kriz, "kısa vadeli faiz oranları, varlık fiyatları, ödemelerin bozulması ve mali kurumların iflası gibi, finansal göstergelerin tümünün veya çoğunluğunun ani, keskin ve açık bir biçimde bozulması" dır. Başka bir tanıma göre de finansal kriz, "ülke ekonomisinin makroekonomik dengelerinde ortaya çıkan, önceden öngörülemeyen bazı gelişmeler sonucunda, makro düzeyde ülkenin bütünü, mikro düzeyde ise şirketleri ve kişileri etkileyen, bulaşıcı etkisi de bulunan şoklar" dır.[110]

Bankacılık sektöründe ortaya çıkan krizler, banka iflasları, bankaların yetersizlikleri ya da devletin müdahalesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, kriz dönemlerinde bankalara devletin müdahale etmesi sonucunda, devlet bankaları ile özel bankalar arasında haksız rekabet yaşanmaktadır. Bahsedilen bu haksız rekabet de finansal krizlere ortam hazırlamakta ve finansal krizler reel sektörü de etkileyerek, bankacılık sektöründeki kriz finansal krize dönüşmektedir.[111]

1994 ve 2001 finansal krizleri kadar olmasa da 2008 küresel finansal krizi, Türkiye ekonomisinde ve bankacılık sektöründe daraltıcı etkiler ortaya çıkarmıştır. Küresel mali krizlerin ülkemiz ekonomisinde ve bankacılık sektöründeki etkileri temelde getiri oranlarındaki ve krediler kanalındaki daralmayla ortaya çıkmıştır. Türk bankacılık sektöründe 2008 krizi sonrasında toplam krediler içindeki sorunlu kredilerin oranı %5,4 düzeyine yükselmiştir. 2009'un Mart ayında 2008 yılının aynı dönemine göre bankaların takipteki alacaklarının toplam nakit kredilere oranı %45,72 düzeyine yükselmiştir. Bankacılık sektörünün temel göstergelerinden olan sermaye yeterliliği oranı bahsedilen dönemde % 18,50 ve öz kaynak karlılığı da %18,62 düzeyine gerilemiştir. Bu verilere göre 2008'deki küresel finansal krizin banka karlılığını negatif yönde etkilediği söylenebilir.[112] 2010 yılının Mart ayında bankacılık sektörünün net karı, 2009 yılının Mart ayına göre 1,1 milyar TL (% 21,6) artarak 6,3 milyar TL'ye yükselmiştir. Bankacılık sektöründe ortaya çıkan bu net kar artışı faaliyet gelirlerinden, faaliyet gelirlerindeki artış ise temelde net faiz

---

[110] Muharrem Afşar, "Küresel Kriz ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, Ekim 2011, s. 147.

[111] Çinko, Ak, a.g.m., s. 61.

[112] Sarıtaş, a.g.m., s. 93.

gelirlerinden kaynaklanmaktadır. Bahsedilen dönemde faiz gelirlerinde 3,7 milyar TL (% 16) azalma olurken, faiz giderlerindeki azalma 4,4 milyar TL (% 33) olarak gerçekleşmiştir. Faiz gelirlerindeki azalışın faiz giderlerindeki azalıştan daha düşük olmasından ve menkul kıymetlerden elde edilen faiz gelirindeki azalışın mevduatlara ödenen faizlerden daha düşük olması etkili olmuştur.[113]

Bir ekonomide, finansal istikrarsızlığın ortaya çıkışı; bilançolarında bozulma, faiz oranlarında artış, borsada düşme ve belirsizliklerde artış olarak dört ana nedene dayandırılabilmektedir. Bu nedenler, ortaya çıkış sebebi ya da şekilleri itibariyle farklılıklar içerse de hem gelişen hem de gelişmiş ekonomiler için geçerlidir.[114]

2.9. Teknolojik Gelişme

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türk bankacılık sektörü de yeni teknolojileri benimsemiştir. Bahsedilen bu yeni teknolojiler, Türk bankacılık sektörünün, birbirleri ile sıkı ilişki içinde olan karlılık, istihdam, verimlilik ve rekabet yapılarını olumlu etkilemiştir.[115]

Bununla birlikte, bankacılık sektörüne yapılan yabancı sermaye yatırımları da bankacılık sektöründe teknoloji kullanımının hızlanmasında etkili olmuştur.

Yabancı bankaların genelde, bankacılık alanında yeni teknolojileri kullanan, yeni ürünleri hizmet olarak sunan kurumlar olduğu kabul edilmektedir. Bu özellikleri taşıyan yabancı bankalar, faaliyet gösterdikleri ülkelere, teknoloji ve yönetim uygulamalarındaki yenilikleri de transfer etmektedir. Yabancı sermayeli bankalar, faaliyet gösterdikleri ülkelerde bulunan müşterilere yeni, kaliteli ve teknolojik ürünleri daha düşük maliyetle sunabilmektedir. Yabancı bankalar aynı zamanda, modern bankacılık teknikleri ve gelişmiş teknolojik alt yapıları kullanmalarına bağlı

---

[113] Bora Selçuk, "Küresel Krizin Türk Finans Sektörü Üzerindeki Etkileri", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2010, s. 25.

[114] Gündoğdu, Aksu, a.g.m., s. 245.

[115] İbrahim Onur Koçaşlı, "Yeni Teknolojilerin Türk Bankacılık Sektörüne Ekonomik Etkileri", **Journal of Current Researches on Social Sciences**, Volume: 7, Issue: 3, 2017, s. 410.

olarak, daha rekabetçi fiyatlandırma, daha iyi risk yönetimi ve daha verimli kredi sunma olanağına da hizmet etmektedir.[116]

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi teknolojik gelişmelerin bankacılık sektöründe olumlu etkiler ortaya çıkardığı ve bu etkilerin de karlılığı olumlu yönde etkilediği ifade edilebilir.

2.10. Nüfus

Ülkelerin nüfus yapısı, tüketim ve yatırım tercihlerini etkileyen önemli unsurlardan biridir.

Türkiye'de 2012 yılında yapılan "Yapı Kredi Kişisel Bankacılık Yatırım Tercihleri Araştırması" na göre, tasarruf ve yatırımın gençler için oldukça önemli olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte orta yaş olarak kabul edilen 40-50 yaş grubundaki bireylerin tüketim harcamalarının çoğunluğunun hobiler, ilgi alanları ve sosyo-kültürel harcama gruplarından meydana geldiği tespit edilmiştir. Aynı araştırmaya göre genç yaş grubundaki bireylerin emeklilik dönemlerinde şimdiki hayat standartlarının sürekliliğini devam ettirebilmek için, tüketmek yerine tasarruf ve yatırım yapmayı tercih etmektedir. Türkiye'de genç ve yaşlı bağımlılık oranlarındaki değişiklikler ile yaşam beklentisindeki artış, tüketim ve tasarruf davranışlarında değişime neden olacağı beklenmektedir.[117] Bahsedilen bu gelişmeler, kişilerin bankacılık sektörüne katılımını doğrudan etkilemektedir. Bu durum da doğrudan bankaların karlılıklarını etkilemektedir.

Demografik değişim sürecinde nüfusun yaşlanması süreciyle birlikte özellikle gelişmiş ülkelerin finans sektöründe beklenen olası gelişmeler şunlardır:[118]

- Bankaların aktif taraflarında genç nüfusun azalması ile birlikte kredi taleplerinin azalması nedeniyle bireysel kredi hacminin düşmesi beklenmektedir.
- Bankaların pasif tarafında, yaşlanan nüfusla birlikte yeni tasarruf araçlarının oluşturulması için kamu tarafından gerekli vergi teşvikleri ve sübvansiyonların

---

[116] Afşar, Arslan, **a.g.e.**, s. 97.

[117] Güler Günsoy, Seda Tekeli, "Nüfusun Yaşlanması ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Analiz", **Amme İdaresi Dergisi**, Mart 2015, Cilt: 48, Sayı: 1, s. 64-65.

[118] Pelin Ataman Erdönmez, "Küresel Demografik Değişim Süreci ve Finansal Sektör Üzerindeki Etkileri", **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 62, 2007, s. 66-67.

sağlanması gündeme gelebilir. Bununla birlikte, düşen kredi talebinin yaşlı ve emekli nüfusa yönelik farklı ürünlerle telafi edilmesine yönelik çalışmalar başlamıştır.

- Sigorta şirketleri, yatırım fonları ve emeklilik fonları gibi banka dışı finansal kurumların öneminin artması beklenmektedir. Bahsedilen bu durumda bankaların kredi ve mevduatlarına olan talep üzerinde aşağı yönlü bir baskı olması beklenmektedir.
- Bankacılık sektöründe daha yoğun bir rekabetin yaşanması banka kredi ve mevduat oranları ile faiz marjları üzerinde de düşme yönünde bir baskı yapması beklenmektedir.
- Hane halkı portföylerinin yapısındaki değişme beklentisine paralel olarak, farklı yaşlardaki hane halklarının portföy tercihlerinde de farklılık ortaya çıkabilecektir.
- Nüfus yapısının değişerek yaşlı nüfusun artmasının, türev piyasaların büyüklüğünü ve derinliğini etkilemesi beklenmektedir.
- Nüfusun yaşlanma sürecine girmesiyle birlikte konuta olan talebin ve beraberinde konut fiyatlarının düşeceği öngörülmektedir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEM – ARAÇ – GEREÇ BİLGİLERİ

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türk bankacılık sisteminde yer alan bankaların karlılığına etki eden değişkenlerin ne düzeyde etkili olduğunu araştırmaktır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, betimsel tarama yöntemi ile hazırlanmıştır. Betimsel araştırmalar, belirli bir olgu, durum ya da olayın müdahale etmeksiniz tanımlanarak açıklandığı, betimlendiği araştırmalardır. Bu araştırmada Türk bankacılığında banka karlarını etkileyen değişkenler ve bu değişkenlerin etkisi açıklamalarla betimlenmiştir. Araştırmanın betimsel anlatımlarını desteklemek için 2006-2016 dönemine ait bankacılık verilerine dayanılarak istatiksel analiz yapılmıştır.

3.3. Araştırmanın Veri Seti

Bu çalışmada bankaların karlılığına etki eden faktörler araştırılmıştır. Bu amaçla Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları, Özel Sermayeli Mevduat Bankaları, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar ile Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalara ilişkin 2006-2016 dönemi için bankaların;

- Karlılık: Bağımlı değişken olarak ortalama aktif karlılığı (KARLILIK)
- Bankaların mali piyasada faaliyet gösteren diğer kurumlardan aldığı krediler: İçsel değişken olarak toplam krediler / toplam aktifler (TOPLAM_KREDI)

- Bankaların kişi ve kurumlardan topladığı mevduat: İçsel değişken olarak toplam mevduat / toplam aktifler (TOPLAM_MEVDUAT)
- Bankaların temel faaliyet geliri olan faiz geliri dışında elde ettiği gelirler: İçsel değişken olarak faiz dışı gelirler (net) / toplam aktifler (FAIZ_DISI_GELIR)
- Bankaların topladığı fonlar ve kullandığı krediler için katlandığı faiz giderleri: İçsel değişken olarak faiz giderleri / toplam aktifler (FAIZ_GIDER)
- Bankaların temel faaliyet geliri olan faiz gelirleri: İçsel değişken olarak faiz gelirleri / toplam aktifler (FAIZ_GELIR)
- Bankaların faaliyetlerini sürdürmek için katlandığı faaliyet giderleri: İçsel değişken olarak diğer faaliyet giderleri / toplam aktifler (DIGER_GIDER)
- Banka personeli için katlanılan giderler: İçsel değişken olarak (personel gideri + kıdem tazminatı) / toplam aktifler (PERSONEL_GIDER)
- Sermaye yeterliliği: İçsel değişken olarak sermaye yeterliliği oranı (SERMAYE)
- Ekonomik Büyüme: Dışsal değişken olarak yıllık ekonomik büyüme yüzdesi (BUYUME)
- Faiz oranı: Dışsal değişken olarak yıllık gösterge faiz oranı (FAIZ)
- Enflasyon oranı: Dışsal değişken olarak yıllık tüketici fiyatları endeksi değişimi yüzdesi (TUFE)
- Döviz kuru: Dışsal değişken olarak yıllık Amerika Birleşik Devletleri dolar kuru yüzde değişimi (USD)
- Zorunlu karşılık oranı: Dışsal değişken olarak zorunlu karşılık oranları (ZORUNLU)

değişkenleri alınmıştır. Çalışmada;

- Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.
- Türkiye Halk Bankası A.Ş.
- Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.
- Adabank A.Ş.
- Akbank T.A.Ş.
- Anadolubank A.Ş.
- Fibabanka A.Ş.
- Şekerbank T.A.Ş.
- Turkish Bank A.Ş.
- Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
- Türkiye İş Bankası A.Ş.

- Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
- Birleşik Fon Bankası A.Ş.
- Alternatifbank A.Ş.
- Arap Türk Bankası A.Ş.
- Burgan Bank A.Ş.
- Citibank A.Ş.
- Denizbank A.Ş.
- Deutsche Bank A.Ş.
- Finans Bank A.Ş.
- HSBC Bank A.Ş.
- ICBC Turkey Bank A.Ş.
- ING Bank A.Ş.
- Turkland Bank A.Ş.
- Türkiye Garanti Bankası A.Ş.

banka analize dahil edilmiş, veri mevcudiyetinden kaynaklı olarak,

- Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.
- Odea Bank A.Ş.
- Rabobank A.Ş.

bankalarına ait veriler, veri setinden çıkarılmıştır. Çalışmada sabit etkili panel veri modeli kullanılmıştır.

3.4. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın amacına yönelik tespitler yapabilmek için bazı hipotezler belirlenmiş ve bu hipotezler bankalara ait verilerin istatiksel analizi ile test edilmiştir. Belirlenen hipotezler aşağıdaki şekildedir:

✓ **H_1: Bankaların içsel değişkenleri ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.**

İçsel değişkenlerle ilgili olarak ise şu alt hipotezler kurulmuş ve test edilmiştir:

- ✓ H_{10} : İçsel değişken olarak toplam krediler / toplam aktifler (TOPLAM_KREDI), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.
- ✓ H_{11} : İçsel değişken olarak toplam mevduat / toplam aktifler (TOPLAM_MEVDUAT), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.

- ✓ H_{12} : İçsel değişken olarak faiz dışı gelirler (net) / toplam aktifler (FAIZ_DISI_GELIR), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.
- ✓ H_{13}: İçsel değişken olarak faiz giderleri / toplam aktifler (FAIZ_GIDER), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.
- ✓ H_{14}: İçsel değişken olarak faiz gelirleri / toplam aktifler (FAIZ_GELIR), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.
- ✓ H_{15} : İçsel değişken olarak diğer faaliyet giderleri / toplam aktifler (DIGER_GIDER), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.
- ✓ H_{16}: İçsel değişken olarak (personel gideri + kıdem tazminatı) / toplam aktifler (PERSONEL_GIDER), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.
- ✓ H_{17}: İçsel değişken olarak sermaye yeterliliği oranı (SERMAYE), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.

✓ H_2: **Bankaların dışsal değişkenleri bankaların ortalama aktif karlılığını etkilemektedir.**

Dışsal değişkenlerle ilgili şu alt hipotezler kurulmuş ve test edilmiştir:

- ✓ H_{21}: Dışsal değişken olarak yıllık ekonomik büyüme yüzdesi (BUYUME), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.
- ✓ H_{22}: Dışsal değişken olarak yıllık gösterge faiz oranı (FAIZ), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.
- ✓ H_{23}: Dışsal değişken olarak yıllık tüketici fiyatları endeksi değişimi yüzdesi (TUFE), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.
- ✓ H_{24}: Dışsal değişken olarak yıllık Amerika Birleşik Devletleri dolar kuru (USD), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.
- ✓ H_{25}: Dışsal değişken olarak zorunlu karşılık oranları (ZORUNLU), ortalama aktif karlılığı etkilemektedir.

4.UYGULAMA: BANKACILIK SİSTEMİNDE KARLILIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ARAŞTIRILMASI

Çalışmada, zaman serisi ve yatay kesit modellerine göre daha geniş veri seti sunması, bu bağlamda daha güvenilir tahminler vermesi ve bireysel heterojenliği kontrol altına alma avantajları nedeniyle panel veri modeli kullanılmıştır.

Panel veri modellerinde, yalnızca bireylere veya hem bireylere hem de zamana göre verilerde meydana gelen farklılığın modele dahil edilme şekline göre farklı modellerden söz edilebilir. Bu modeller Sabit Etkiler Modeli (SEM) ve Rassal Etkiler Modeli (REM) olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır.

Panel veri analizlerinde, sabit etki veya rassal etki modellerinden hangisinin kullanılacağı önemli bir sorundur. Kullanılacak model ise bireylerin etkiler ile açıklayıcı değişkenler arasındaki ilişkiye bağlıdır. Gujarati (1999) çalışmasında, bireylerin etkiler ile açıklayıcı değişkenler arasında ilişkinin olmadığı durumlarda rassal etkiler modelinin, ilişkinin bulunduğu durumlarda ise sabit etkiler modelinin kullanılması gerektiğini önermiştir. Diğer taraftan, yatay kesit bileşeni büyük bir yığından geliyorsa, bireylerin etkiler ile açıklayıcı değişkenler arasında ilişkinin olmaması beklenir. Dolayısıyla bu tür durumlarda rassal etkiler modeli daha uygun olur. Yatay kesit bileşeni örneklemin tamamını kapsayacak bir yığından geliyorsa, sabit etkiler modelinin, rassal etkiler modeline göre daha uygun olduğu söylenebilir.

Bunun yanında, zaman ve birey sayısına bağlı olarak hangi modelin kullanılacağına karar verilebilir. Zaman boyutunun büyük, birey sayısının küçük olduğu durumda, parametre tahminleri her iki model için birbirine yakın olur. Bu durumda işlem kolaylığı açısından sabit etkiler modeli tercih edilebilir. Birey sayısının büyük, zamanın küçük olduğu durumda ise, yatay kesit bileşeni çok büyük bir yığından geliyorsa rassal etkiler modeli, diğer durumda ise sabit etkiler modeli kullanılabilir. Diğer taraftan incelenen yatay kesit verileri geniş bir popülasyondan rassal yöntemler ile toplanmışsa, örneklem bütün popülasyonu kapsayacak kadar geniş olmadığından bireylere ait özel etkilerin yatay kesit gözlemleri boyunca rassal olarak ele almak daha uygun olabilir. Bu çalışmada ele alınan birimler;

- Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaların,
- Özel Sermayeli Mevduat Bankaların,
- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankaların
- Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankaların

tümünü oluşturduğundan çalışmada sabit etkiler modeli kullanılmıştır.

Çalışmada kullanılan veri setine ilişkin özet istatistikler Tablo 14'de gösterilmiştir.

Tablo 14. Özet İstatistikler

	KARLILIK	TOPLAM_KREDI	TOPLAM_MEVDUAT	FAIZ_DISI_GELIR	FAIZ_GIDER	FAIZ_GELIR	DIGER_GIDER	PERSONEL_GIDER	SERMAYE	BUYUME	FAIZ	TUFE	USD	ZORUNLU
Ortalama	1.71	12.23	56.99	1.94	4.65	9.21	3.50	1.66	27.00	5.05	10.42	8.25	8,03	8.73
Standart Hata	0.13	0.64	1.12	0.15	0.14	0.18	0.10	0.05	2.19	0.25	0.24	0.07	0,57	0.16
Ortanca	1.50	10.22	60.92	1.49	4.29	8.60	3.15	1.46	16.68	5.17	9.22	8.57	7,33	10.50
Standart Sapma	2.08	10.64	18.61	2.50	2.40	2.90	1.69	0.81	36.35	4.08	3.92	1.21	9,39	2.70
Basıklık	63.30	2.94	1.72	32.44	3.32	1.43	3.52	2.36	18.55	0.70	-1.04	-0.72	-0,67	-1.89
Çarpıklık	6.11	1.50	-1.43	5.01	0.83	0.71	1.71	1.44	4.28	-0.95	0.67	-0.04	-0,08	-0.19
Aralık	28.78	57.20	86.71	24.68	17.91	20.45	9.86	4.66	250.13	15.82	11.70	4.19	33,38	6.50
En Küçük	-3.31	0.00	1.17	-2.56	0.01	2.79	1.11	0.63	11.83	-4.70	5.62	6.25	-9,06	5.00
En Büyük	25.47	57.20	87.89	22.12	17.91	23.24	10.96	5.29	261.95	11.11	17.32	10.44	24,32	11.50

Tablo 14'de belirtilen özet istatistiklere göre;

- **KARLILIK değişkeni** ele alınan dönemde ortalama 1.71 oranında gerçekleşmiştir. Bu seri tüm bankalar ele alındığında en yüksek 2006 yılında Birleşik Fon Bankası A.Ş.'ye ait 25.47 değerine ulaşırken, en düşük 2006 yılında Fibabanka A.Ş.'ye ait -3.31 oranında gözlemlenmiştir. Serinin panel yapısı göz ardı edildiğinde serinin 63.3 basıklık değeri ile normal dağılımdan fazlaca sivri bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının 6.11 olmasından kaynaklı sağa çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.
- **TOPLAM_KREDI değişkeni** ele alınan dönemde ortalama 12.23 oranında gerçekleşmiştir. Bu seri tüm bankalar ele alındığında en yüksek 2015 yılında Deutsche Bank A.Ş.'ye ait 57.2 değerine ulaşırken, en düşük çeşitli yıllarda Adabank A.Ş., Birleşik Fon Bankası A.Ş., Deutsche Bank A.Ş. ve Fibabanka A.Ş.'ye ait 0 oranında gözlemlenmiştir. Serinin panel yapısı göz ardı edildiğinde serinin 2.94 basıklık değeri ile normal dağılımdan az miktarda sivri bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının 1.5 olmasından kaynaklı sağa çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.
- **TOPLAM_MEVDUAT değişkeni** ele alınan dönemde ortalama 56.99 oranında gerçekleşmiştir. Bu seri tüm bankalar ele alındığında en yüksek 2006 yılında Citibank A.Ş.'ye ait 87.89 değerine ulaşırken, en düşük 2014 yılında Birleşik Fon Bankası A.Ş.'ye ait 0 oranında gözlemlenmiştir. Serinin panel yapısı göz ardı edildiğinde serinin 1.72 basıklık değeri ile normal dağılımdan az miktarda sivri bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının -1.43 olmasından kaynaklı sola çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.
- **FAIZ_DISI_GELIR değişkeni** ele alınan dönemde ortalama 1.94 oranında gerçekleşmiştir. Bu seri tüm bankalar ele alındığında en yüksek 2007 yılında Deutsche Bank A.Ş.'ye ait 22.12 değerine ulaşırken, en düşük 2012 yılında Deutsche Bank A.Ş.'ye ait -2.56 oranında gözlemlenmiştir. Serinin panel yapısı göz ardı edildiğinde serinin 32.44 basıklık değeri ile normal dağılımdan fazlaca sivri bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının 5.01 olmasından kaynaklı sağa çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.

- **FAIZ_GIDER değişkeni** ele alınan dönemde ortalama 4.65 oranında gerçekleşmiştir. Bu seri tüm bankalar ele alındığında en yüksek 2007 yılında Deutsche Bank A.Ş.'ye ait 17.91 değerine ulaşırken, en düşük 2012 ve 2013 yılında Birleşik Fon Bankası A.Ş.'ye ait 0.01 oranında gözlemlenmiştir. Serinin panel yapısı göz ardı edildiğinde serinin 3.32 basıklık değeri ile normal dağılıma göre sivri bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının 0.83 olmasından kaynaklı sağa çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.
- **FAIZ_GELIR değişkeni** ele alınan dönemde ortalama 9.21 oranında gerçekleşmiştir. Bu seri tüm bankalar ele alındığında en yüksek 2012 yılında Deutsche Bank A.Ş.'ye ait 23.24 değerine ulaşırken, en düşük 2011 yılında Arap Türk Bankası A.Ş.'ye ait 2.79 oranında gözlemlenmiştir. Serinin panel yapısı göz ardı edildiğinde serinin 1.43 basıklık değeri ile normal dağılıma göre sivri bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının 0.71 olmasından kaynaklı sağa çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.
- **DIGER_GIDER değişkeni** ele alınan dönemde ortalama 3.5 oranında gerçekleşmiştir. Bu seri tüm bankalar ele alındığında en yüksek 2007 yılında Deutsche Bank A.Ş.'ye ait 10.96 değerine ulaşırken, en düşük 2015 yılında Birleşik Fon Bankası A.Ş.'ye ait 6.18 oranında gözlemlenmiştir. Serinin panel yapısı göz ardı edildiğinde serinin 3.52 basıklık değeri ile normal dağılıma göre sivri bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının 1.71 olmasından kaynaklı sağa çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.
- **PERSONEL_GIDER değişkeni** ele alınan dönemde ortalama 1.66 oranında gerçekleşmiştir. Bu seri tüm bankalar ele alındığında en yüksek 2012 yılında Adabank A.Ş.'ye ait 5.29 değerine ulaşırken, en düşük 2016 yılında Akbank T.A.Ş.'ye ait 0.63 oranında gözlemlenmiştir. Serinin panel yapısı göz ardı edildiğinde serinin 2.36 basıklık değeri ile normal dağılıma göre sivri bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının 1.44 olmasından kaynaklı sağa çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.
- **SERMAYE değişkeni** ele alınan dönemde ortalama 27 oranında gerçekleşmiştir. Bu seri tüm bankalar ele alındığında en yüksek 2006 yılında Adabank A.Ş.'ye ait 261.95

değerine ulaşırken, en düşük 2006 yılında HSBC Bank A.Ş.'ye ait 11.83 oranında gözlemlenmiştir. Serinin panel yapısı göz ardı edildiğinde serinin 18.55 basıklık değeri ile normal dağılıma göre sivri bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının 4.28 olmasından kaynaklı sağa çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.

- **BUYUME değişkeni** ele alınan dönemde ortalama %5.05 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu seri en yüksek 2011 yılında %11.11 değerine ulaşırken, en düşük 2009 yılında -%4.7 düzeyinde gözlemlenmiştir. Serinin 0.7 basıklık değeri ile normal dağılıma göre sivri bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının -0.95 olmasından kaynaklı sola çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.
- **FAIZ değişkeni** ele alınan dönemde ortalama %10.42 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu seri en yüksek 2007 yılında %17.32 değerine ulaşırken, en düşük 2013 yılında %5.62 düzeyinde gözlemlenmiştir. Serinin -1.04 basıklık değeri ile normal dağılıma göre basık bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının 0.67 olmasından kaynaklı sağa çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.
- **TUFE değişkeni** ele alınan dönemde ortalama %10.42 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu seri en yüksek 2008 yılında %10.44 değerine ulaşırken, en düşük 2009 yılında %6.25 düzeyinde gözlemlenmiştir. Serinin -0.72 basıklık değeri ile normal dağılıma göre basık bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının -0.04 olmasından kaynaklı hafif sola çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.
- **USD değişkeni** ele alınan dönemde yıllık ortalama %8.03 artmıştır. Bu seri 2015 yılında %24.32 artarken, 2007 yılında %9.06 azalmıştır. Serinin -0.67 basıklık değeri ile normal dağılıma göre basık bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının -0.04 olmasından kaynaklı hafif sola çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.
- **ZORUNLU değişkeni** ele alınan dönemde ortalama 8.73 değerine sahiptir. Bu seri en yüksek 2013, 2014 ve 2015 yıllarında %11.5 değerine ulaşırken, en düşük 2009 yılında %5 değerinde gözlemlenmiştir. Serinin -1.89 basıklık değeri ile normal dağılıma göre basık bir yapı gösterdiği söylenebilirken, çarpıklık katsayısının -0.19 olmasından kaynaklı hafif sola çarpık bir yapı sergilediği söylenebilir.

4.1. Panel Veri Analizi

Çalışmada kurulan sabit etkili panel veri modeli sonuçları Tablo 15'de belirtilmiştir.

Tablo 15. Panel Veri Modeli Sonuçları

	Standart Model			Düzeltilmiş Model (Driscoll Kraay)		
KARLILIK	**Katsayı**	**Std. Hata**	**p-değeri**	**Katsayı**	**Std. Hata**	**p-değeri**
TOPLAM_KREDI	0.0074	0.0102	0.4700	0.0074	0.0054	0.2010
TOPLAM_MEVDUAT	0.0009	0.0084	0.9100	0.0009	0.0033	0.7770
FAIZ_DISI_GELIR	0.7401	0.0277	0.0000	0.7401	0.0476	0.0000
FAIZ_GIDER	-0.6499	0.0373	0.0000	-0.6499	0.0401	0.0000
FAIZ_GELIR	0.6549	0.0284	0.0000	0.6549	0.0389	0.0000
DIGER_GIDER	-0.8329	0.1160	0.0000	-0.8329	0.0927	0.0000
PERSONEL_GIDER	-0.1944	0.2102	0.3560	-0.1944	0.0955	0.0690
SERMAYE	-0.0185	0.0051	0.0000	-0.0185	0.0048	0.0030
BUYUME	0.0273	0.0146	0.0630	0.0273	0.0124	0.0520
FAIZ	0.0222	0.0200	0.2700	0.0222	0.0180	0.2450
TUFE	-0.0072	0.0491	0.8830	-0.0072	0.0378	0.8530
USD	-0.0045	0.0072	0.5310	-0.0045	0.0031	0.1820
ZORUNLU	-0.0144	0.0279	0.6070	-0.0144	0.0156	0.3780
sabit	-0.2873	0.8660	0.7400	-0.2873	0.3399	0.4180
R2	0.8823			0.8601		
F-Test	112.1000		0.0000	5345.8700	868.9300	0.0000
Wald Test	7146.9100		0.0000			

Wooldridge Test	39.3010		0.0000	
Pesaran CD Test	1.8080		0.0706	

Tablo 15'de bankaların karlılığına etki eden faktörlerin araştırılmasına yönelik kurulan ilk panel veri modeli sonuçları ile düzeltilmiş model sonuçları yer almaktadır. Kurulan standart modele göre

- **TOPLAM_KREDI** değişkenine ilişkin katsayı 0.47 p-değeri ile 0.0074 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.
- **TOPLAM_MEVDUAT** değişkenine ilişkin katsayı 0.91 p-değeri ile -0.0009 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.
- **FAIZ_DISI_GELIR** değişkenine ilişkin katsayı yaklaşık 0 p-değeri ile 0.7401 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında FAIZ_DISI_GELIR değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.7401 birim artacağı söylenebilir.
- **FAIZ_GIDER** değişkenine ilişkin katsayı yaklaşık 0 p-değeri ile -0.6499 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında FAIZ_GIDER değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.6499 birim azalacağı söylenebilir.
- **FAIZ_ GELIR** değişkenine ilişkin katsayı yaklaşık 0 p-değeri ile 0.6549 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında FAIZ_ GELIR değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.6549 birim artacağı söylenebilir.

- **DIGER_GIDER** değişkenine ilişkin katsayı yaklaşık 0 p-değeri ile -0.8329 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında DIGER_GIDER değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.8329 birim azalacağı söylenebilir.
- **PERSONEL_GIDER** değişkenine ilişkin katsayı 0.36 p-değeri ile -0.1944 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır..
- **SERMAYE** değişkenine ilişkin katsayı yaklaşık 0 p-değeri ile -0.0185 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında SERMAYE değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.0185 birim azalacağı söylenebilir.
- **BUYUME** değişkenine ilişkin katsayı 0.063 p-değeri ile 0.0273 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %95 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %95 güven aralığında BUYUME değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.0273 birim artacağı söylenebilir.
- **FAIZ** değişkenine ilişkin katsayı 0.27 p-değeri ile 0.0222 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.
- **TUFE** değişkenine ilişkin katsayı 0.8883 p-değeri ile -0.0072 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.
- **USD** değişkenine ilişkin katsayı 0.531 p-değeri ile -0.0045 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş

hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

- **ZORUNLU** değişkenine ilişkin katsayı 0.607 p-değeri ile -0.0144 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Kurulan modele ilişkin belirlenme katsayısına bakıldığında bu değerin 0.8823 olarak hesaplandığı görülmektedir. Buna göre KARLILIK değişkenindeki değişimlerin %88.23'ünün açıklayıcı değişkenlerdeki değişimlerden kaynaklandığı söylenebilir. F-test istatistiği yaklaşık 0 p-değeri ile 112.1 olarak hesaplanmıştır. Modelin bir bütün olarak anlamsız olduğu boş hipotezi F-test sonuçlarına göre %99 güven düzeyinde reddedilmiştir.

Kurulan modele ilişkin değişen varyans, oto korelasyon ve yatay kesit bağımlılık problemlerinin olup olmadığı sırayısla Wald, Wooldridge ve Pesaran CD testleri ile test edilmiştir. Wald test istatistiği yaklaşık 0 p-değeri ile 7146.91 olarak hesaplanmıştır. Buna göre modelde değişken varyans sorunun olmadığı boş hipotez %99 güven aralığında reddedilmiştir. Wooldridge test istatistiği yaklaşık 0 p-değeri ile 39.3010 olarak hesaplanmıştır. Buna göre modelde otokorelasyon sorunun olmadığı boş hipotez %99 güven aralığında reddedilmiştir. Pesaran CD test istatistiği 0.0706 p-değeri ile 1.8080 olarak hesaplanmıştır. Buna göre modelde yatay kesit bağımlılığı sorunun olmadığı boş hipotez %90 güven aralığında reddedilmiştir.

Sonuç olarak kurulan ilk sabit etkili panel veri modelinde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı sorununun bulunduğu söylenebilir. Bu sorunların çözümü için Driscoll Kraay standart hatalı model kullanılarak model yeniden tahmin edilmiştir.

Driscoll Kraay standart hatalı model sonuçlarına göre;

- Düzeltilmiş modelde TOPLAM_KREDI değişkeninin katsayısı değişmemekle birlikte katsayının p-değeri 0.2010 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır..

- TOPLAM_MEVDUAT değişkenine ilişkin katsayı değişmemekle birlikte katsayıya ilişkin p-değeri 0.777 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.
- FAIZ_DISI_GELIR değişkenine ilişkin katsayı değişmemekle birlikte katsayıya ilişkin p-değeri benzer şekilde yaklaşık 0 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında FAIZ_DISI_GELIR değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.7401 birim artacağı söylenebilir.
- FAIZ_GIDER değişkenine ilişkin katsayı değişmemekle birlikte katsayıya ilişkin p-değeri benzer şekilde yaklaşık 0 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında FAIZ_GIDER değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.6499 birim azalacağı söylenebilir.
- FAIZ_ GELIR değişkenine ilişkin katsayı değişmemekle birlikte katsayıya ilişkin p-değeri benzer şekilde yaklaşık 0 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında FAIZ_ GELIR değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.6549 birim artacağı söylenebilir.
- DIGER_GIDER değişkenine ilişkin katsayı değişmemekle birlikte katsayıya ilişkin p-değeri yaklaşık 0 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında DIGER_GIDER değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.8329 birim azalacağı söylenebilir.

- PERSONEL_GIDER değişkenine ilişkin katsayı değişmemekle birlikte katsayıya ilişkin p-değeri 0.0690 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %90 güven aralığında PERSONEL_GIDER değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.1944 birim azalacağı söylenebilir.
- SERMAYE değişkenine ilişkin katsayı değişmemekle birlikte katsayıya ilişkin p-değeri 0.003 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında SERMAYE değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.0185 birim azalacağı söylenebilir.
- BUYUME değişkenine ilişkin katsayı değişmemekle birlikte katsayıya ilişkin p-değeri 0.0520 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %90 güven aralığında BUYUME değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.0273 birim artacağı söylenebilir.
- FAIZ değişkenine ilişkin katsayı değişmemekle birlikte katsayıya ilişkin p-değeri 0.245 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.
- TUFE değişkenine ilişkin katsayı değişmemekle birlikte katsayıya ilişkin p-değeri 0.8530 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.
- USD değişkenine ilişkin katsayı değişmemekle birlikte katsayıya ilişkin p-değeri 0.1820 olarak hesaplanmıştır. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.
- ZORUNLU değişkenine ilişkin katsayı 0.378 p-değeri ile -0.0144 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş

hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 15'de katsayı tahminleri belirtilen modelde yukarıda belirtildiği üzere TOPLAM_KREDI, TOPLAM_MEVDUAT, FAIZ, TUFE, USD ve ZORUNLU değişkenlerinin KARLILIK değişkeni üzerine etkisi %90 güven aralığında anlamsız bulunmuştur. Bu nedenle bu değişkenler kurulan modelden çıkarılarak model yeniden tahmin edilmiştir. İkinci tahmin sonuçları Tablo 16'da belirtilmiştir.

Tablo 16. Panel veri modeli İkinci Tahmin Sonuçları

	Düzeltilmiş Model (Driscoll Kraay)		
KARLILIK	**Katsayı**	**Std. Hata**	**p-değeri**
FAIZ_DISI_GELIR	0.7391	0.0443	0.0000
FAIZ_GIDER	-0.6238	0.0316	0.0000
FAIZ_GELIR	0.6746	0.0409	0.0000
DIGER_GIDER	-0.8629	0.0858	0.0000
PERSONEL_GIDER	-0.1123	0.1205	0.3730
SERMAYE	-0.0188	0.0045	0.0020
BUYUME	0.0283	0.0069	0.0020
sabit	-0.4780	0.2146	0.0500
R2	0.8559		
F-Test	17767.1400		0.0000

İkinci tahmin sonuçlarına göre PERSONEL_GIDER değişkenine ilişkin katsayı 0.373 p-değeri ile -0.1123 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %90 güven aralığında reddedilmeyerek değişkenin KARLILIK üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle bu değişken de modelden çıkarılarak nihai modele ulaşılmıştır. Nihai model sonuçları tablo 17'de belirtilmiştir.

Tablo 17. Nihai Panel Veri Modeli Sonuçları

	Düzeltilmiş Model (Driscoll Kraay)		
KARLILIK	**Katsayı**	**Std. Hata**	**p-değeri**
FAIZ_DISI_GELIR	0.7415	0.0444	0.0000
FAIZ_GIDER	-0.6235	0.0309	0.0000
FAIZ_GELIR	0.6730	0.0400	0.0000
DIGER_GIDER	-0.9169	0.0810	0.0000
SERMAYE	-0.0189	0.0045	0.0020
BUYUME	0.0285	0.0066	0.0020
sabit	-0.4711	0.2099	0.0490
R2	0.8557		
F-Test	1563.5100		0.0000

Nihai model sonuçlarına göre;

- **FAIZ_DISI_GELIR** değişkenine ilişkin katsayı yaklaşık 0 p-değeri ile 0.7415 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında FAIZ_DISI_GELIR değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.7415 birim artacağı söylenebilir.
- **FAIZ_GIDER** değişkenine ilişkin katsayı yaklaşık 0 p-değeri ile -0.6235 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında FAIZ_GIDER değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.6235 birim azalacağı söylenebilir.
- **FAIZ_ GELIR** değişkenine ilişkin katsayı yaklaşık 0 p-değeri ile 0.6730 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99

güven aralığında FAIZ_GELIR değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.6730 birim artacağı söylenebilir.

- **DIGER_GIDER** değişkenine ilişkin katsayı yaklaşık 0 p-değeri ile -0.9169 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında DIGER_GIDER değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.9169 birim azalacağı söylenebilir.
- **SERMAYE** değişkenine ilişkin katsayı 0.002 p-değeri ile -0.0189 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre bu değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında SERMAYE değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.0189 birim azalacağı söylenebilir.
- **BUYUME** değişkenine ilişkin katsayı 0.002 p-değeri ile 0.0285 olarak tahmin edilmiştir. Buna göre değişkenin istatistiksel olarak anlamsız olduğu boş hipotezi %99 güven aralığında reddedilerek değişkenin KARLILIK üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla %99 güven aralığında BUYUME değişkeninin bir birim artması ile KARLILIK değişkeninin 0.0285 birim artacağı söylenebilir.

5. SONUÇ

Birçok ülkede finansal sistemin temel aracı kurumu olan mevduat bankalarının karlılığını etkileyen birçok içsel ve dışsal değişken bulunmaktadır. Bu değişkenlerin banka karlılığına etkilerini belirlemeye yönelik birçok akademik çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar, hangi değişkenlerin banka karlılığını olumlu yönde, hangi değişkenlerin ise olumsuz yönde karlılığı etkilediğini ortaya koymuştur. Bahsedilen bu çalışmaların çoğunda banka karlılığını etkilediği düşünülen içsel değişken olarak toplam mevduat, sermaye, personel giderleri gibi değişkenler ile dışsal değişkenler olarak büyüme, enflasyon, döviz kuru gibi birçok değişken kullanılmıştır. Çalışmamızda, banka karlılığını etkilediği düşünülen bu değişkenlerden hareket ederek banka karlılığını etkileyen değişkenlerin, karlılığı hangi yönde etkilediği belirlenmeye çalışılmıştır.

Bankaların karlılığını etkileyen faktörler araştırıldığı bu çalışmada, 2006-2016 dönemine ait bankacılık verilerine dayanılarak sabit etkili panel veri modeli kullanılarak yapılan analizde elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir:

Çalışmada 2006-2016 dönemi verileri kullanılmış ve öncelikle serilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler belirtilmiştir. Çalışmada, kurulan sabit etkili panel veri modelinde değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı sorunları araştırılmış ve modelde hata terimlerinin sabit varyansa sahip olmadığı ve otokorelasyona sahip olduğu sonuçlarına varılmıştır. Bu sorunların çözümü için Driscoll Kraay standart hatalı model kullanılmıştır.

Düzeltilmiş model sonuçlarına göre karlılık değişkeni üzerinde, faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı, faiz gelirlerinin toplam aktiflere oranı ve ekonomik büyüme değişkenlerinin pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu; faiz giderlerinin toplam aktiflere oranı, diğer faaliyet giderlerinin toplam aktiflere oranı, personel gideri + kıdem tazminatının toplam aktiflere oranı, sermaye yeterliliği oranı değişkenlerinin negatif ve anlamlı etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Çalışmada, kurulan ilk düzeltilmiş modelde toplam kredilerin toplam aktiflere oranı, toplam mevduat, TÜFE, faiz ve zorunlu karşılık değişkenleri istatistiksel olarak anlamsız bulunduğundan bu değişkenler modelden çıkarılarak ikinci model kurulmuştur. Kurulan ikinci modelde de personel gideri değişkeninin karlılık değişkeni üzerinde %90 güven aralığında anlamlı bir etkisinin olmadığı tespit edildiğinden bu değişken de modelden çıkarılarak nihai modele ulaşılmıştır.

Çalışmada, faiz dışı gelirlerin toplam aktiflere oranı, faiz gelirlerinin toplam aktiflere oranının ve ekonomik büyümenin karlılık üzerinde pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca faiz giderlerinin toplam aktiflere oranı, diğer faaliyet giderlerinin toplam aktiflere oranı ve sermaye yeterlilik oranı değişkenlerinin karlılık üzerinde negatif ve anlamlı etkiye sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Bu bulgulara göre karlılık üzerinde olumlu ya da olumsuz etkisi olan değişkenlerin de dikkate alınarak yatırım, personel, kredi ve mevduat politikalarının belirlenmesi bankaların amaçlarına ulaşmadaki etkinliğini artıracaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AFŞAR, Muharrem, Bengül Gülümser ARSLAN (Ed.), **Para Politikası**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2938, Eskişehir, 2013.

AKGİRAY, Vedat, Fatih TEMİZEL (Ed.), **Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2511, Eskişehir, 2012.

AKYILDIZ, Ali (Ed.), **Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri (1876-1918)**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 3045, Eskişehir, 2013.

BAŞAK, Levent, **Türkiye'de Yabancı Bankaların Vergilendirilmesi**, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Yayın No: 261, İstanbul, 2008.

CAĞLARIRMAK, Nilgün Uslu, Bilge Kağan ÖZDEMİR (Ed.), **Para ve Banka**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2667, Eskişehir, 2012.

ERDEM, Ekrem (Ed.), **Bankalarda Kredi Yönetimi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2531, Eskişehir, 2012.

GEREK, Sevgi (Ed.), **Para Teorisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2635, Eskişehir, 2012.

KARAPINAR, Aydın (Ed.), **Bankaların Yönetimi ve Denetimi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2746, Eskişehir, 2013.

KESKİN, Ekrem vd., **50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye'de Bankacılık Sistemi (1958-2007)**, Türkiye Banklar Birliği Yayını, Yayın No: 262, İstanbul, Kasım 2008.

ÖZKAZANÇ, Önder (Ed.), **Para ve Banka**, Anadolu Üniversitesi AÖF Yay., Eskişehir, 1997.

ÖZSAN, A. Gülin vd., **Türkiye'de Yurt İçi Tasarrufların ve Tüketimin Gelişimi**, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Dairesi, Haziran 2017.

SEVİL, Güven, Mehmet BAŞAR (Ed.), **Para Teorisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2577, Eskişehir, 2012.

TOPRAK, Metin, Metin COŞKUN (Ed.), **Bankacılık ve Sigortacılığa Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 2478, Eskişehir, 2012.

YAĞCILAR, Gamze Göçmen, **Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi**, BDDK Kitapları No: 10, Ankara, 2011.

MAKALELER

ACAR, Mehmet Fatih vd., "Türk Bankacılık Sektörü İçin Karşılaştırmalı Performans Analizi", **Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 2, ss. 1-11.

AFŞAR, Muharrem, "Küresel Kriz ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, Ekim 2011, ss.143-171.

AKKAYA,G. Cenk, "Sermaye Yapısı, Varlık Verimliliği ve Kârlılık: İMKB'de Faaliyet Gösteren Deri-Tekstil Sektörü İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 30, Ocak-Haziran 2008, ss.1-13.

AKTAŞ, Hüseyin, Mahmut KARGIN, "Türk Bankacılık Sektöründeki Yabancı ve Ulusal Bankaların Finansal Oranlar Açısından Karşılaştırılması", **Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi**, Cilt: 14 Sayı: 2, 2007, ss. 31-45.

ARICAN, Erişah, Başak Tanınmış YÜCEMEMİŞ, "Ekonomik Gelişmeler ve Seçilmiş Göstergelerle Türkiye'de Bankacılık Sektörü", **İktisadî Araştırmalar Vakfı Dergisi**, 2016, ss. 44-51.

ARSLAN, İbrahim, Sevda YAPRAKLI, "Banka Kredileri ve Enflasyon Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz (1983-2007)", **Ekonometri ve İstatistik**, Sayı: 7, 2008, ss. 88-103.

ASLAN, Erdal, "Türk Bankacılık Sisteminde Aktif Büyüklüğüne Göre İlk Yedi Bankanın Karlılık ve Verimlilik Açısından Karşılaştırmalı Analizi: 2003 – 2015 Dönemi",**Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 34, Ekim 2017, ss. 170-192.

AYRIÇAY, Yücel vd., "Mevduat ve Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması", KSÜ İİBF Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 2, 2014, ss. 1-18.

BARIŞ, Serap, Nısfet UZAY, "Yurtiçi Tasarruflar ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 46, Temmuz-Aralık 2015, ss. 119-151.

BARIŞIK, Salih, Aykut ŞARKGÜNEŞİ, "Yabancı Sermaye Hareketlerinin Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri (1990-2007 Dönemi Nedensellik Analizi)" **ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 9, 2009, ss. 19–33.

BAYRAKTAR, Kaya, "Osmanlı Bankasının Kuruluşu", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 2, 2002, ss. 71-88.

ÇİNKO, Levent, Rengin AK, "Küreselleşen Ekonomilerde Yaşanan Bankacılık Krizleri'nin Anatomisi", **Maliye Finans Yazıları**, Yıl: 23, Sayı: 83, Nisan 2009, ss. 59-83.

DAĞIDIR, Canan, "Türk Bankacılık Sektöründe Karlılık ve Makro Ekonomik Değişkenlerle İlişkisi", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, 2010, ss. 25-33.

DEMİREL, Engin vd., "Bankacılık Faaliyet Oranlarının Panel Veri Analizi: Türkiye'deki Kamu, Özel ve Yabancı Sermayeli Bankaların Durumu **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Temmuz 2013, ss. 101-111.

EGE, İlhan vd., "CAMELS Performans Değerleme Modeli: Türkiye'deki Mevduat Bankaları ÜzerineAmpirik Bir Uygulama",**Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt-Sayı: 8 (4), Ekim 2015, ss. 109-126.

ERDÖNMEZ, Pelin Ataman, "Küresel Demografik Değişim Süreci ve Finansal Sektör Üzerindeki Etkileri", **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 62, 2007, ss. 59-70.

GÜLHAN, Ünal, Evcan UZUNLAR, "Bankacılık Sektöründe Kârlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 1, 2011, ss. 341-368.

GÜNDOĞDU, Fatma, Hayati AKSU, "Mevduat Bankacılığında Karlılık ve Makroekonomik Değişkenler İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama",**Atatürk Ü. İİBF Dergisi, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı**, 2011,ss. 243-270.

GÜNEŞ, Nizamülmülk, "Banka Kârlılığının Belirleyicileri: 2002-2012 Dönemi Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir İnceleme", **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 20, Sayı: 3, 2015, ss. 265-282.

GÜNEY, Selami, Kübra SAKA ILGIN, "Finansal Krizlerin Bankaların Performanslarına Etkisi: Türk Mevduat Bankalarında CAMELS Modelinin İncelenmesi ve Örnek Bir Uygulama", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 3, 2015, ss. 303-333.

GÜNSOY, Güler, Seda Tekeli, "Nüfusun Yaşlanması ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Üzerine Bir Analiz", **Amme İdaresi Dergisi**, Mart 2015, Cilt: 48, Sayı: 1, ss. 35-87.

İSKENDEROĞLU, Ömer vd., "Türk Bankacılık Sektöründe Büyüme, Büyüklük ve Sermaye Yapısı Kararlarının Karlılığa Etkisinin Analizi", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 1, Nisan 2012, ss. 291-311.

HAZAR, Adalet vd., "Türk Bankacılık Sektöründe Piyasa Yoğunlaşması: 2001 Krizi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması", **Maliye Finans Yazıları**, Sayı: 107, 2017, ss. 41-68.

IŞIL, Gökhan vd.,"Tasarrufların Yatırıma Dönüşümünde Banka Kredilerinin Rolü", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, Cilt: 53, Sayı: 622, 2016, ss. 9-32.

KANDEMİR, Tuğrul, Hilal KARATAŞ, "Ticari Bankaların Finansal Performanslarının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile İncelenmesi: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Bankalar Üzerine Bir Uygulama (2004-2014)", **İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 7, 2016, ss. 1766-1776.

KARAKUŞ, Rıfat vd., "Ticari Bankalarda Karlılığın İçsel Belirleyicileri: Yerli ve Yabancı Sermayeli Bankalarda Karşılaştırmalı Analizi", **The Journal of Academic Social Science Studies**, Number: 62, Winter I 2017, ss. 379-398.

KOÇ, Yasemin Deniz, Ferit KARAHAN, "Türk Bankacılık Sektöründe Finansal Sağlamlığın Belirleyicileri", **International Journal of Academic Value Studies**,Vol: 3, Issue: 15, 2017, ss. 148-153.

KOÇAŞLI, İbrahim Onur, "Yeni Teknolojilerin Türk Bankacılık Sektörüne Ekonomik Etkileri", **Journal of Current Researches on Social Sciences**, Volume: 7, Issue: 3, 2017, ss. 375-412.

KOLOĞLU, Celal, "Türkiye'de Tasarruf Alışkanlıkları ve Ekonomiye Yansımaları", **İNSAN**, Sayı: 745, Ocak-Şubat 2015, ss. 6-11.

KÜÇÜKBAY, Füsun, "Banka Kârlılığını Etkileyen Faktörler: Avrupa Birliği Bankaları ve Türk Bankaları Arasında Karşılaştırma", **Yönetim ve Ekonomi**, Cilt: 24, Sayı: 1, 2017, ss. 137-149.

OKUYAN, H. Aydın, Yasemin KARATAŞ, "Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Analizi", **Ege Akademik Bakış**, Cilt: 17, Sayı: 3, Temmuz 2017, ss. 395-406.

ÖNAL, Yıldırım Beyazıt, Nuri Cemhan SEVİMESER, "Yabancı Banka Girişlerinin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri: Yerli ve Yabancı Bankaların Etkinlik Analizi", **Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 2, 2006, ss. 295-312.

ÖZEL, Özgür, Cihan YALÇIN, **Yurtiçi Tasarruflar ve Bireysel Emeklilik Sistemi: Türkiye'deki Uygulamaya İlişkin Bir Değerlendirme**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2013.

ÖZER, M. Halis, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Bir Yerel Banka Teşebbüsü: Diyarbakır Bankası (1930- 1939)", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 42, Güz – 2012, ss. 382-392.

ÖZTÜRK, Hakkı, "Türk Bankacılık Sektörünü Etkileyen Makro Ekonomik Faktörlerin Ampirik Analizi", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, Cilt: 53, Sayı: 620, 2016, ss. 11-29.

PEHLİVAN, Pınar vd., "Türkiye'de Bankacılık Faaliyetleri İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Analizi",**V. Anadolu International Conference in Economics, May 11-13, 2017, Eskişehir,**ss. 1-14.

POYRAZ, Erkan, "Türk Bankacılık Sektöründe Optimal Kredi Düzeyinin Belirlenmesi", **Business and Economics Research Journal**, Volume: 3 Number: 2, 2012, ss. 41-49.

REİS, Gül, Rabia KÖTÜOĞLU, "Türk Bankacılık Sektörünün Sermaye Yeterliliği Davranışı",**Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 3, Temmuz 2016, ss. 101-110.

REİS, Ş. Gül vd., "Banka Karlılığını Etkileyen Faktörler: Türkiye Örneği", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Ekim 2016, ss. 21-36.

SALDANLI, A. & AYDIN, M., "Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörlerin Panel Veri Analizi İle İncelenmesi: Türkiye Örneği", **Ekonometri ve İstatistik e-Dergisi**, 2016, (24), 1-9.

SAMIRKAŞ, Mustafa Can vd., "Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri", **Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 8, 2014, ss. 117-134.

SANCAK, Ercan, Nedret DEMİRCİ, "Ulusal Tasarruflar ve Türkiye'de Sürdürülebilir Büyüme İçin Tasarrufların Önemi", **Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 8, Cilt: 8, Sayı: 2, Güz 2012, ss. 159-198.

SARITAŞ, Hakan vd., "Banka Karlılığı ile Finansal Oranlar ve Makroekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkilerin Sistem Dinamik Panel Veri Modeli ile Analizi: Türkiye Araştırması", **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1, Nisan 2016, ss. 87- 108.

SARITAŞ, Hakan, Cengiz SARAY, "Türk Bankacılık Sektörünün Karlılık Performansının Analizi", **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 11, 2012, ss. 23-37.

SELÇUK, Bora, "Küresel Krizin Türk Finans Sektörü Üzerindeki Etkileri", **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 2, 2010, ss. 21-27.

SEVİM, U. & Eyüboğlu, K. (2016). Ticari Banka Performansının İçsel Belirleyicileri: Borsa İstanbul Örneği, **Doğuş Üniversitesi Dergisi** 17(2). 211-223.

SÜMER, Gökhan, "Türk Bankacılık Sektörünün Tarihsel Gelişimi ve AB Bankacılık Sektörü ile Karşılaştırılması", **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 2, 2016, ss. 485-508.

ŞENER, Sefer, Cüneyt KILIÇ, "Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Yabancı Sermaye", **Bilgi**, Cilt:16, Sayı: 1, 2008, ss. 22-49.

TANDOĞAN, Dilek, Hasan ÖZYURT, "Bankacılık Sektörünün Ekonomik Büyüme ve Sürdürülebilir Ekonomik Kalkınma Üzerine Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Nedensellik Testleri (1981-2009)", **Marmara Üniversitesi İ.İ.B. Dergisi**, Cilt: XXXV, Sayı: II, ss. 49-80.

TAŞKIN, F. Dilvin, "Türkiye'de Ticari Bankaların Performansını Etkileyen Faktörler", **Ege Akademik Bakış**, Cilt: 11, Sayı: 2, Nisan 2011, ss. 289 – 298.

TURAN, Zübeyir, Nefise KAYA, "Yabancı Sermayeli Bankaların Örgütlenme Şekilleri ve Ev Sahibi Ülkede Oluşturabilecekleri Avantajlar ile Dezavantajlar", **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2, 2014, ss. 39-49.

TURGUT, Ahmet, Hacı İsa ERTAY, "Bankacılık Sektörünün Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkisi: Türkiye Üzerine Nedensellik Analizi", **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 4, 2016, ss. 114-128.

YETİZ, Filiz, "Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi", **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 9 (2), Nisan 2016, ss. 107-117.

YURTTADUR, Mustafa, Kemalettin BULUT, "Türkiye'de Bankacılık Sektörünün Finansal Yapısı ve Bu Yapının Müşteri Tercihine Etkisi", **Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, Kış 2015, ss. 164-186.

YÜCEMEMİŞ, Başak Tanınmış,Erişah ARICAN, "Ekonomik Gelişmeler ve Seçilmiş Göstergelerle Türkiye'de Bankacılık Sektörü", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar**, Cilt: 54, Sayı: 626, 2017, ss. 59-68.

DİĞER YAYINLAR

T. C. Kalkınma Bakanlığı, **Yurtiçi Tasarruflar**, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2014.

Türkiye Bankalar Birliği, **Bankacılık Sisteminde Banka, Çalışan ve Şube SayılarıEylül 2017**, Rapor Kodu: DT13, Ekim 2017.